БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СЭКП ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1955 АПРЕЛЬ 24 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 84 (3278)

Өртээ 20 коп.

Бистиң чуртувустуң улустарының найыралының болгаш алдарының быжыг баганазы, бүгү делегейге тайбыңның бузулбас чөленгижи—улуг Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин!

(1955 чылдың Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

Коммунистиг партияның кыйгырыглары — ленинчи идеяларның илерээшкини

Владимир Ильич Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чыл болганын совет улус болгаш делегейниң ажылчы чоннары калбаа-биле демдеглеп турар хүннерде парлатынып үнген СЭКП ТК-ның Май 1-ге Кыйгырыгларын бистиң чуртту бүгү ажылчы чоннары улуг сорук киришкин-биле уткаан. Ол кыйгырыгларда совет күрүнениң даштыкы болгаш иштики политиказы — улуг Ленинниң үндезилээн политиказы тодаргай илереткинген. Ынчангаш Коммунистиг партияның кыйгырыглары — ленинчи идеяларның илерээшкини болуп турар.

Коммунистиг партия бүгү чурттарның ажылчы чоннарының акы-дүңмалышкы чоруунуң, пролетаржы интернационализмниң түгүн тудуп келген болгаш бедик тудуп турар. Бистиң партиявыстың мындыг сөстери бо хүннерде бүгү чер бөмбүрзээнде чаңгыланып турар.

— Ажылчы чоннарның бүгү делегей эп-сеткил каттыжышкынының хүнү, бүгү чурттарның ажылчыннарының акы-дүңмалышкы чоруунуң хүнү — Майның 1 делгерезин!

Пролетаржы интернационализмниң түгүн бедик тудаал! Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

Социалистиг болгаш капиталистиг системаларның кожа туруп болурунуң дугайында ленинчи принциптерни удуртулга болдургаш, Совет Эвилели тайбың дээш демиселдиң тук тудукчузу болуп турар. Май 1-ге Кыйгырыгларда мындыг сөстер депшилгелиг кижи төрелгетенни сорук кирип турар:

—Бүгү чурттарның ажылчы чоннары! Бир эвес улустар тайбыңны камгалаарының хөрээн боттарының холунга алыр болгаш ону туюлунга чедир камгалазар болза, тайбың камгалатынган болгаш быжыглатынган турар! Тайбың дээш демиселге улустарның чаңгыс эвин быжыглаңар!

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улустар аразында найыралды быжыглаарының болгаш кады ажылдажылганы калбартырының политиказын чайгылыш чокка чорудуп турар. Ол политика Май 1-ге Кыйгырыгларда база тодаргай илереткинген.

Социализмниң үндезиннерин тургузары дээш демисежип турар улуг кыдат улуска, социализм тургузары дээш чедишкиннигг демисежип турар улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннарынга, маадырлыг корей улуска болгаш вьетнам улуска акы-дүңманың байырын чедирген сөстер ол улустарны чаа чедишкиннерже сорук кирип турар.

Барын Германияны делегейниң үшкү дайынының одаа кылдыр хуулдурарының кем-буруулуг политакага удур демисежип турар Германияның тайбыңга ынакшылдыг күштеринге байыр чедирген сөстер; национал хамаарышпас чорук дээш, бодунуң чуртунуң демократтыг хөгжүлдези дээш, милитаризмни катап төрүүндүрериге болгаш Японияны империалистерниң Ыраккы Чөөн-түкке шериг плацдармы кылдыр хуулдурарынга удур эрестиг демисежип турар япон улуска байыр чедирген сөстер; демократтыг, хамаарышпас болгаш тайбыңга ынакшылдыг Австрия дээш демисежип турар австри улуска байыр чедирген сөстер боттарының чөптүг демиселинге оларның бүзүрелин улам быжыглап турар.

Совет Эвилели биле Индияның, Англияның, АКШ-тың, Францияның болгаш Италияның улустарының найыралынга болгаш кады ажылдажылгазынга тураскаатканн Кыйгырыглар Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказының илерээшкини болур. Ленинчи идеялар сиңиккен ол политика бүгү улустарның эрге ажыктарынга дүгжүп турар болгаш ону бүгү улустар деткип турар.

Совет улус Ленинниң чагыгларын күүсетпишаан, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле коммунизм тургузарының улуг программазын боттандырып турар. Коммунизмче шилчилгениң чугула түүлү бистиң ниитилелдиң материал-техниктиг суурун өстүрүп, сайзырангайжыдары, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү хемчеглер-биле бедидери болур. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери — чаа ниитилел тургузуунуң тиилелгезинге эң чугула болгаш эң кол түүл болурун Ленин айтып турган. Ону барымдаалааш партия мынча деп кыйгырып турар:

— Эр, херээжен ажылчыннар, инженерлер болгаш техниктер, мастерлер! Бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышка чаа-чаа чедишкиннерни чедип алыңар! Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүү дээш бүгү улустуң шимчээшкинин калбартыңар! Улам ыңайгы техниктиг депшилге дээш, эртемниң, чаа техниканың болгаш мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередири дээш могаг-шылаг чокка демисежиңер!

Ленинчи айтыышкыннарны Коммунистиг партияның чогаадыкчы ёзу-биле ажыглап турарының үлегер чижээ болза, улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң үндезини — аар үлетпүрну колдадыр хөгжүдүп турган, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын шиитпирлиг көдүрер талазы-биле ап турар хемчеглер болур. СЭКП ТК-ның январь Пленуму чыл бүрүде тараанын 10 миллиард пудтан эвээш эвес чыылдазын болгаш мал ажылының кол продуктуларын ийи-ийи ажыг катап көвүдедирин чоокку беш-алды чылдарда чедип алыр сорулганы салган. Бүгү улустуң бо чугула сорулгазын күүседиринче бүгү ажылчы чоннарны партия кыйгырып турар:

— Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары! Социалистиг көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлгезинин бүгү адырларының күчүлүг көдүрлүүшкүнү дээш демисежиңер! Планнаашкынның чаа чурумунга үндезилээш, колхозтарга болгаш совхозтарга чер шөлдерин болгаш бар курлавырларны эки ажыглаңар! Чуртка тарааны, эштн, түүтү, дүктү, хөвөңни, лённу, чигир сөөклазын болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын хейнү берээлиңер!

Экономиказының кол адыры мал ажылы болуп турар Совет Тыванын ажылчы чоннарынга партияның мындыг кыйгырыы ажыл-чорудулганың дайынчы программазы болур:

—Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары! Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедиңер, малдың продуктулуун дыка бедидерин болгаш баш санын көвүдедирин чедип алыңар! Чуртка мал ажылының продуктуларын хейнү берээлиңер!

Ажылчы чоннарның хүн-бүрү өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин максималдыг хандырары коммунизмче шилчилгениң чугула сорулгазы болуп турар. Мынчангаш Коммунистиг партия чуртка улустуң хереглелериниң элбекшилин тургузар дугайында, эртемниң болгаш культураның улам көдүрлүүшкүнүнүң дугайында могаг чок сагыш салып турар. Ол сагыш салыышкын СЭКП ТК-ның Май 1-ге Кыйгырыгларындан тодаргай көстүп турар.

Үлетпүрнүң бүгү адырларының, транспорттуң, харылзаанын, садыгның, совет албан черлериниң, эртемниң, литератураның, уран-түүлдүң, улус чырыдыышкынының, медицинаның бүгү ажылдакчыларынга Коммунистиг партияның кыйгырыгларын олар боттарының ажыл-чорудулгазының программазы кылдыр хүлээп ап турар.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан совет кижилер социалистиг Төрээн чурттуң моон-даа ынай чечектелишкинин болгаш күүү-шыдалын улам быжыглаарын хандырар дээш, бистиң чурука коммунистиг ниитилелди тургузар дээш бүгү күштерин берип турар. СЭКП ТК-ның Май 1-ге Кыйгырыгларында мындыг сөстер совет улусту коммунизм дээш демиселге сорук кирип турар:

— Бистиң чуртувустуң улустарының найыралының болгаш алдарының быжыг баганазы, бүгү делегейге тайбыңның бузулбас чөленгижи—улуг Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин!

Коммунизмниң тургузукчузу — улуг совет улус делгерезин!

Коммунизмни тургузары дээш демиселге совет улустуң улуг хей-аът киирикчизи болгаш удуртукчу күүү—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — коммунизмниң тиилелгезинче бурунгаар!

В. И. Ленинниң биографиязының чаа үндүрүлгези

СЭКП ТК-ның чанында Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинның институту В. И. Ленинниң Дончу биографиязының ийиги үндүрүлгезин белеткеп кылган.

Биографияда болза, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының улуг үндезилекчизи болгаш шылгарангай баштынчызы, Совет социалистиг күрүнениң организакчызы, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының башкызы болгаш өскүү— В. И. Ленинниң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын чырыдып турар.

Ол номну Күрүнениң политиктиг литературалар үндүрер парлалга чери үш чартык миллион экземпляр тиражтыг кылдыр парлап үндүрер.

Баштайгы 100 мүң экземпляры В. И. Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чыл оюнда парлатынып үнген.

(СЭТА).

Чуртта Ленинниң хүннери

Коммунистиг партияның улуг үндезилекчизи, делегейде бир дугааргы социалистиг күрүнениң тургузукчузу, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштынчызы болгаш башкызы Владимир Ильич Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чыл болганы апрель 22-ни бистиң чуртувуска бүгү улустуң улуг байыры кылдыр демдеглеп эрттирген.

Москваның бүдүрүлгелеринге, албан черлеринге, өредилге черлеринге бо хүннерде Владимир Ильич Ленин дугайында лекцияларны организастаан. Чүгле Москва хоорайның лекция бюрозунуң лекторлары сөөлгү неделяның дургузунда аар индустрияның хөгжүлдезинин дугайында В. И. Ленинниң өөредиинге, чуртту электрижидериниң ленинчи планынга холбаштырган 400 ажыг лекцияларны найыслалга номчааннар.

Хей-хей культура ордуларынга, ажылчын клубтарга, библиотекаларга Владимир Ильич Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чылынга холбаштырган ном делгелгелерин организастаан. Шак ындыг делгелгелерниң бирээзи СЭКП-ниң Москва комитединиң болгаш Москва хоорай комитединиң библиотеказында тургустунган. Даштыкы литератураларның бүгү-эвилелдің күрүне библиотеказында В. И. Ленинниң даштыкы чуртларга парлатынган чогаалдарының дугайын чугаалап турар делгелге ажыттынган.

В. И. Ленинниң чаңгыс улаа эвес чүве чугаалааны Кызыл шөлде, Кызыл Пресни районунда Владимир Ильичиниң адын эдилеп турар заводтуң чанында болгаш найыслалдың өске-даа черлеринде ажылчы чоннарының хей санныг бөлүүн көрүп болур. Олар Москвада ленинчи черлер-биле экскурсиялап чоруп турарлар.

Төөгүлүг хүнге алдар болдурган байырлыг хуралдар Пролетарский, Ждановский, Кировский, Бауманский, Октябрьский, Советский болгаш өске-даа районнарга болган. СЭКП ТК-ның чанында ниити эртемнер академиязынга эртем сессиязы болган. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президиуму байырлыг хуралды эрттирген.

Подольскиде Орджоникидзе аттыг аар машина тудуушкун заводунга, Люберцыда Ухтомский аттыг көдээ ажыл-агый машиналарының заводунга, найыслалдың облазының Ленинский районунуң Ленин аттыг колхозунга хей кижилиг байырлыг хуралдар болган.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Чөөн-Сибирь салбырынга (Иркутск) ийи хонукта эртем сессиязы болган. «Аар индустрияны бирги ээлчегде бүгү хемчег-биле хөгжүдериниң ленинчи политиказы болгаш ону боттандырары дээш партияның демисели», В. И. Ленин «Бүдүрүкчү күштериниң социалистиг таарыштырылгазының дугайында», «Совет геологияның хөгжүлдезиниң оруу» деп илеткелдерни салбырның ажылдакчылары аңаа кылганнар. СЭКП-ниң Иркутск обкомунуң секретары эш Щербин кооперативтиг ленинчи планының дугайында илеткелди кылган, Ангара ГЭС-тиң тудуушкунунда СЭКП ТК-ның парторгу эш Шешуков бодунуң чугаазын «В. И. Ленин чуртту электрижидериниң дугайында» деп темага холбаштырган.

Төөгүлүг хүнге Хабаровскиниң ном үндүрер парлалга чери И. В. Сталинниң «Ленин дугайында» деп чогаалын нанай дылга парлап үндүрген.

Ыраккы Сонгу-чүктүң ажылчы чоннары—ненецтер, хантылар, селькупалар, комилер улуг баштынчының тураскаалын бүгү совет улус-биле кады мөнгежидип турар. Гыданының чартык ортуулуунга Гыдоямскиниң культура базазының начальнигиниң оралакчызы эш Игленкина Ильичиниң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди ненец дылга номчаан. Ненец болгаш селькупа дылдарның кырынга беседаларны Ямала-ненец национал округтуң бүгү-ле районнарында чорудуп турар.

В. И. Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чыл оюн Киргизияның, Архангельск областың ажылчы чоннары, Красноярк крайның Енисейск хоорайының, Воркутаның болгаш чурттуң өске-даа хоорайларының чурттакчылары байырлыы-биле демдеглээннер.

(СЭТА).

Кызылга болган байырлыг хурал

Апрель 22-де, кежээкиниң 7 шак четпээнде-ле Кызылдың Сталин аттыг культура бажыңынче кижилер оон-моон шуужуп кирип-ле турганнар. Ол—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш делегейде бирги социалистиг күрүнениң үндезилекчизи Владимир Ильич Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чыл оюнга тураскааткан хуралга кызылчыларның чыглып кээп турганы.

Удатпаанда культура бажыңының улуг залын келгеннер долдур олурупканнар. Сценада В. И. Ленинниң чуруу эвилелдешкен 16 республикаларның туктарының ортузунда, «Ленинизм — бүгү делегейниң ажылчы чоннарының тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселиниң тугу!» деп лозунгуну аскан.

Президиум столунуң артынга СЭКП Тыва обкомунуң, Кызыл хоорай комитединиң бюро кежигүннери, ажылчы чоннар депутаттарының область болгаш хоорай Советтериниң күүсекчи комитеттериниң кежигүннери үнүп келгеннер.

В. И. Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чыл болганынга тураскаткан хуралды СЭКП Кызыл хоорай комитединиң секретары эш Анкудинов ажыткан.

СЭКП Тыва обкомунуң бюро кежигүнү эш Курбатскийниң саналын ёзугаар хуралдың хүндүлүг президиумунга СЭКП ТК-ның президиумун бир үн-биле сонгаан.

В. И. Ленинниң төрүүнген хүнүнден бээр 85 чыл оюнуң дугайында илеткелди СЭКП Тыва обкомунуң секретары эш Тока кылган. Илеткелчи марксизмниң үндезилекчилери Маркс биле Энгельстиң өөрединиң улуг уламчылакчызы, Совет күрүнениң болгаш Коммунистиг партияның үндезилекчизи, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштынчызы В. И. Ленинниң өлүм чок идейлериниң боттаныш база типлеп турарының дугайын чугаалаан. Ленинчи идейлериниң эң кеску боттаныышкыны болза, Тываның ажылчы чоннарының Совет Эвилелиниң улустарының улуг өг-бүлезинде чедишкиннинг хөгжүп олурары болур деп чугаалаан.

Илеткелдің сөөлүнде хуралдың киржикчилери партийжи гимин «Интернационалды» ырлашканнар.

Хуралдың сөөлүнде В. И. Ленинниң революсчу ажыл-чорудулгазын көргүзүп турар «Боолуг кижи» деп кино болган.

Партияның кыйгырыы-биле

ЧЕЛЯБИНСК. Мурнуу Уралдың хоорайларының бүдүрүлгелеринде болгаш албан черлеринде хуралдар болуп эртип турар, ол хуралдарга колхозтарга шуут ажылдап чоруур күзелдиг кижилерниң билдириишкиннерин чугаалажып көрүп турар. Ажылчы чоннарның коллективтери чүс-чүс мурнакчы кижилерни, дуржулгалыг бүдүрүлгечилерни, мергежилдиг организакчыларны көдээже ажылдап чорударыбиле сүмелээн. Оларның аразында СЭКП-ниң Кыштымский райкомунуң секретары Чуфаров, Верне-Уфалейск хоорхүүскомунуң даргазы Тиганов, «Миасск ажылчын» деп хоорай солунунуң редактору Ерохин, БЛКСМ-ниң Челябинск обкомунуң секретары Зубов, 22-ги шахтаның начальниги эш Ковш болгаш өскелер-даа бар.

* * *

ВИЛЬНЮС. Литваның хоорайларында колхозтарже шуут ажылдап чоруур күзелин илереткен эки-турачыларның саны хүннүң-не өзүп турар.

Республиканың найыслалынга хожудап баап турар колхозтарже ажылдап чорударын дилеп, Литва ССР-ниң Эьт болгаш сүт продуктуларының үлетпүрүнүң министириниң оралакчызы эш Гайжаускас, республиканың партия школазының политиктиг экономия кафедразының эргелекчизи эш Анджиевчкий, республиканың Ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң министерствозунуң кол энергетиги эш Булгаков болгаш өскелер-даа билдириишкиннер киргеннер.

Шяуляе хоорайда көдээже ажылдаар күзелин илереткеннериң аразында № 4 Госстройтрестиң инженери эш Вайтекунас, велозаводтуң бүдүрүлге килдизиниң начальнигиниң оралакчызы эш Червинскас, түс черниң зооветеринария техникумунуң башкызы, ветеринар эмчи эш Рибинскас олар бар. Олар шупту организакчы ажыл талазы-биле улуг дуржулгалыглар.

Республиканың бүгү партия организацияларынга 200 ажыг билдириишкиннер киргеннер.

* * *

ФРУНЗЕ. Ыраккы дагларда турар колхозтарже ажылдап чоруур күзелин Киргизияның бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң хей-хей ажылдакчылары илередип турар. Киргизияның мал ажылының эртем-шимчилел институдунуң коммунистери экспериментал ферманың хову ажылдакчызынга А. Г. Сычуговту сүмелээннер. Киргиз ССР-ниң Эртемнер академиязының партия организациязы ботаника институдунуң, эртем ажылдакчызы агроном М. И. Сладковтуң болгаш геология институдунуң улуг лаборантызы С. И. Золотьконуң билдириишкиннерин деткээннер.

Фрунзениң, Оше Таласениң болгаш республиканың өске-даа хоорайларының партия организациялары болгаш бүдүрүлге коллективтери колхозтарже ажылдаар күзелин илереткен 200 хире кижиниң дилеглерин хандырып, оларны чорударын сүмелээн.

(СЭТА).

ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫН СААДАЛ ЧОККА КАЛБАРТЫР

Төөн-Хемчик районнуң колхозтарында

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Төөн-Хемчик районнуң колхозтарында часкы хову ажылдары апрель 15-тен соңгаар массалыг эгелээн. Жданов аттыг колхозтуң шөлдеринде 5 тракторлар ажылдап турар. Шык базырыышкынынга ийи хүн 130 гектар илиртетинген, оон ыңай 3 тракторлар 85 гектар кур черлерни аңдарган. «ДТ-54» тракторнуң хүнде нормазы 6 гектар, а эштер Тугаржап, Голшин олар ээлчегде 12 гектар чедир, «НАТИ»-де ажылдап турар эштер Деге биле Соскума бердинген онаалданы 2 катап ажыр күүседип турар. Колхоз чажып тарыырын апрель 22-де эгелей берген.

«Искра» колхозтуң Чодураада 4 трактор 150 гектар кур черни аңдарган, ында ам аңдарар база бир ол хире кур шөл бар. Калинин аттыг колхозта эш Доржунуң трактор бригадазы соксаал чокка ажылдап турар, ында тракторлардан аңгыда аът илиирлери-биле 15 гектарның шыгы базыртынган, 3 трактор баштайгы ийи хүн 30 гектар кур черлерни аңдарган.

«Коммунизмче орук» колхозтуң Онгар-Буга ховузунда ажыл калбарып турар. Апрель 22-ге чедир үш-ле хүн безин 150 гектар шөл аңдартынган, Ак-Сугениң башкарганы трактор 80 гектарны илиртээн, 16 аът илиирлери-биле 30 гектарның шыгы базыртынган. Ленин аттыг база «Октябрь 30 чылы» колхозтарда часкы хову ажылы база чедишкиннинг чоруп турар.

Хову ажылдары калбарып турар

ДӨҢ-ТЕРЕЗИН. (Телефон-биле). СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң төөгүлүг докладалынга улам күш-ажылчы сорук кирген «Совет Тыванын беш чылы» колхозтуң тараажылары часкы хову ажылдарын чедишкиннинг чорудуп турар. Апрель 22-ге чедир 425 гектар илиртетинген, 35 гектар кур чер аңдартынган.

Кызыл-Мажалык МТС-тиң эш Докпакоолга удуртурган 4 тракторлыг бригадазы үзүктелишкин чокка ажылдаан болза, колхоз бөгүннерде оон ыракта бедик көргүзүглелиг турар ийик. Септелге багай болганындан 3 тракторлар каттышкаш 7 ажыл хүннерин үскен, шөлге септелгени удур чоруткан ыңдан сөөлгү хүннерде мүн-не чүгээр ажылдап турар. МТС-тиң ол колхоз талазы-биле быжыглатынган участок агроному эш Ашакоолдуң редакциянга дыңнатканы болза:

— Колхоз баштаар чериндеи хову турлаанда бүгү байдалды таарымчалыг тургускан, күш-ажылдың организастыы база багай эвес. Бригаданың ээлээн хей кежигүннери Арыг-Бажы суттат бугазының ашталгазында, а чамдык улус суттарылгада, олар Эдегейден баткан булук база хар суу-биле 30 ажыг гектарны суттарган.

Агроном оон ыңай огород бригадазының олуртулгага эки белеткениң турарын демдеглевишаан, мал чеми культураларының тарылгазын өстүреринге колхозтуң улуг кичээнгей салып турарын база илереткен. Кукурузаны 10, сигеннерни 67, турнепсти 3, тоорукту 2 гектарга тарыыр. Тараа культураларын чажып тарыырын колхоз апрель 22-де 3 сеялкаларлыг эгелээн.

Колхозтуң хову турлагларында

ТЭЭЛП. (Телефон-биле). СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң төөгүлүг докладалын боттандырбышаан, Бай-Тайга районда Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары часкы тарылганы агротехниктиг негелделер ёзугаар калбартып турар. Эрткен чылын колхозтуң тарылга шөлү 746 гектар турган, а бо чылын 1090 гектар чедир өзер. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Маадырның редакциянга дыңнатканы болза:

—Колхозчуларның күүү ажыл участоктарының зайы-биле хуваай тургустунган. Мал, тудуг, огород бригадаларындан аңгыда ховунуң ийи кезек турлаанда 128 кижи ажылдап турар, олар тыртар күш чепсек хереклелдер-биле бүрүн хандыртынган. Турлагларда ниити чурталганың 8 бажыңнары бар, ында чемненилге черлери, өскедаа байдалдар таарымчалыг организастынган. Бай-Тайга МТС-тиң чорудуп бергени 3 тракторлар шөлде үзүктелишкин чокка ажылдап турар.

Апрель 20-ге чедир 400 гектарның шыгын базырып илиртээн, ол ышкаш чажып эгелээнинин баштайгы ийи хүннеринде 110 гектар тарытынган. Моон-биле кады Кара-Хөлде сүт-бараан фермазы бо чылын 25 гектар сула тарыыр, оон шөлүн 5 аът андазыннары-биле чарып турар, а 14 гектар кукурузаны болгаш 50 гектар сигеннерни Хемчик унунга тарыыр. Амгы кол кичээнгей часкы хову ажылынче угланган.

Май 1-ге алдар кылдыр

Май бирээзинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбарткаш, союззаготтранстың чолаачылары болгаш септекчилери апрельдің баштайгы чартыының бүдүрүлге планын күүседиринге чаа чедишкиннерлиг болган.

Коллектив 15 хонуктуң онаалгазын 123 хуу күүсеткеш, пландан ажыр 30 мүң тонна-километрни ажылдап кылган. Бо үениң дургузунда чолаачы эш Матвеев 4400 тонна-километрни ажылдап кылыр планныг тургаш, херек кырында 6087 тонна-километрни ажылдаан. Чолаачы эш Попов чартык айның планын — 126 хуу, чолаачы эш Кузнецов — 113 хуу күүсеткен.

Авторотаның аккумляторщиги эш Уланов хүн-бүрүде ийи норманы, токарьлар эштер Медведев, Боркеевич олар— бүдүн чартык норманы күүседип турарлар. Транспортчулар апрель айның онаалгазын хуусаа бетинде күүседир дээш ажылдың темпизин улам-на дүргедедип турар.

Чаа хүлээлгелерни алган

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң докладалын боттандырары дээш, областың колхозтарының сүт-бараан фермаларынга болгаш бүгү колхозчуларынга Танды районнуң «Революцияның чалбыыжы» болгаш Жданов аттыг колхозтарының саанчыларының, малчыннарының болгаш быыза аажакчыларының бүдүрүлге чөвүлел хуралының кыйгырыын Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң фермаларының малчыннары деткивишаан, малдың баш санын өстүрер болгаш оон продуктулуун бедидер талазы-биле бот-хүлээлгелерни алганнар.

Толбулда сүт-бараан фермазының малчыны К. Чимит 12 төрүүр инектен 12 быззаны камгалап алырын, саанчы Б. Матка инектиң эмиин чымчадын, немелде саалдаңы чорудуп, эртемниң болгаш мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин ажыглап турган инек бүрүзүнден бо чылын ортумаа-биле 1300 литр сүттү саап алырын хүлээнгеннер.

Ол ышкаш хой фермазының малчыннары К. Биче-оол 246 төрүүр хоюнуң хураганнарын, Б. Яглак 217 хоюнуң хураганнарын менди доруктуруп алырын болгаш кыштаглавынга эки шынарлыг бир-бир кажааларны тудуп, хой бүрүзүнден ортумаа-биле 1906 грамм дүк кыргын алырын хүлээнип алганнар.

Малдың продуктулуун бедидер дээш

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш, Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдээ ажылгагый артелиниң колхозчулары малдың баш санын өстүрбүшаан, оон продуктулуун бедидеринге кол түүл малга четчир санныг хоолулуг чемнерни белеткээри болур деп көргеш, малга чем белеткээриниң тодаргай планын кылган.

Бо чылын 751 гектар сигеи шөлүнүн суттарылгазын чорудуп, 150 тонна силосту салыр, чаңгыс чылда үнер сигенни 55 гектарны тарыыр, оон гектар бүрүзүнден 20 центнерни кезип алыры, корнеплодтарны 10 гектарны тарыыр болгаш гектар бүрүзүнден 150 центнерни, кукурузаны 14 гектарны тараан, гектарданга 150 центнер дужут алыры планда көрдүнген.

Малга чем белеткээриниң талазы-биле колхоз МТС-биле керээ чарган болгаш бригада тургускан.

Школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын экижидер

(СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң пленуму)

СЭКП-ның Барыын-Хемчик райкомунуң үшкү пленумунга «Школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны экижидер хемчеглер дугайында» райком секретары эш Кулевтиң илеткелин чугаалашкан.

Районда 9 школа ажылдап турар. Олар башкы кадрлар-биле четче хандыртынган. Өөредилгениң үшкү улдунуңуң түңнелин Хөнделеп чеди чыл школазы (директору Артаев), «Барлык» совхозта эге школа (эргелекчизи Өлчей) өөредилге шынарын бедик түңнелге әрттирген. Район школаларында башкылар Башаева, Сериң-оол, Степанова, Семис, Чарынай болгаш өскелер-даа эки түңнелдерни көргүскен.

Оон-биле чергелештир школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарында четпестер узуткатынмайн турар. Район школалары өөредилгениң шынарын ниитизи-биле 70 хуу күүсеткени тергиин четпес деп пленум демдеглээн. Районда 400 ажыг уругларны школада өөренмейн турар. Оларның хөйү Аксы-Барлык, Эрги-Барлык кедээ Советтерге, Кызыл-Мажалык суур Советтерге хамаарлыр, ол Советтер школа назылыг уругларның шын учедун тургузаан.

Кызыл-Мажалык ортумак школа, Аксы-Барлыктың, Шекпээрниң чеди чыл школалары өөредилге кижизидилгелиг ажылды багай тургузуп, өөредилгениң шынары эң куду деңнелдиг болган. Чижээ, Шекпээр школазы өөредилгениң шынарын 62 хуу күүсеткен. Башкыларның класстан, школадан дашкаар кижизидилге ажылдарын багай тургускан, культура массалыг ажылдар бедик деңнелде әвес.

Пленумнуң киржикчилери тодаргай санал шүүмүүлелдерин берген. «Ленин оруу» колхозта башкы эш Хорбин — партия, комсомол организациялары школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарын сонуургавас, оларның секретарьлары башкыларның, ада-иелерниң хуралдарынга олурушпас, ылангыя ында партия эге организациязының секретары эш Күдерек школаже кирбейн, школаның ажылынга боттуг дүзаламчыларны көргүзерин тооп көрбейн турар—деп шүүмүүлээн.

«Ленин оруу», «Большевик», «Кызыл тараачын» колхозтарда болгаш Кызыл-Мажалыктың ортумак школазында партия эге организацияларының секретарьлары эштер Күдерек, Семис-оол, Дарый-оол, Бакан олар школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарында болгаш башкы кадрларның ортузунда ажылды партия райкому четпес чорудун турарын шүүмүүлээннер. Оон-биле чергелештир район школаларында 131 комсомолчулар, 281 пионерлер багай өөренип турар. Аксы-Барлыкта пионер вожатыйы эш Макар пионерлерде кым канчаар өөренип турарын болгаш оларның кижизидилгелиг ажылдарының байдалын билбес болуп турар, ада-иелер ортузунда ажыл багай тургустунган, ылангыя Кызыл-Мажалыкта С. Кончук, Петров оларның уруглары багай өөренип турар—деп олар чугаалаан.

—Школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын экижидеринге ада-иелер комитеди улуг дузаны чедирер турбуже. ол ажылды чорутпаанывыс кончуг буруу — деп ада-ие комитединиң даргазы эш Сугдур миннип чугаалаан.—Партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи школалар ажылын багай удуртун, оларын негелделерни кошкак салып, ылангыя башкы кадрларның ниити билии чавыс, оларны партияның полит-өөредилгелеринче хаара тутпааны шын әвес—деп эш Кунзун миннип чугаалаан.

Школаларда өөредилге кижизидилгелиг ажылдарны экижидип чорударының, ылангыя оларның чаа өөредилге чылынга белеткелин улам күштелдиреринiң талазы-биле тодаргай шиитпирни пленум хүлээп алган

С. АЛЕЕТ.

Экзаменнерге белеткел эгелээн

Кызыл районуң Бай-Булун чеди чыл школазының башкылары шилчииринiң болгаш доозарының экзаменнеринге өөреникчилерни канчаар белеткээринiң дугайында чугаалашканнар.

Школа директору эш Якименконуң илеткелин дыңнааш башкылар боттарының саналдарын солушкаш, моон адаанда ажылдарны кылырынче школаның бүгү башкылары күүсеннишкиниг ажылдап киришкеннер.

Тус-тус класстарның хана солуннарынга часкы экзаменнерге белеткелди канчаар чорударын база өөренип әрткен чүүлдерни канчаар катаптаарының дугайында материалдарны чырыдып бижээн. Ол ышкаш школаның өөредилге смекнерни (әдлчеглерин) таарыштыр тургускаш, ийи улуг классты дүш сөөлүнде немелде кичээлдер чорударынга болгаш катаптаашкын кылырынга таарыштыр дерип белеткээн. Ол класстарның бирээзинде әртемнер аайы-биле әргежок чугула көргүзүг болгаш өөредилге материалдарын делгеп аскылаан. Ында математиканың, физиканың, тыва дылдың, орус дылдың, географияның, төөгүнүң көргүзүг материалдары бар.

Школаның класстарында болгаш корилорунда әрткен темаларны катаптаарынче кыйырган лозуңнарны бижип аскылаан. Класстарның баштыңчы башкылары болгаш тус-тус әртемнерниң башкылары катаптаашкынның планнарын чогааткылаан. Школа директорунуң бадылааныя өзугаар өөреникчилер-биле хүннүң айытканшагында немелде кичээлдерни, ниити катаптаашкынны доктаамал чорудун турарлар. Ылаңгыя 5, 6, 7 класстарда алгебра, физика, геометрия башкызы Хорошилова өөреникчилерге быжыг билигни бээри дээш, өөреникчилер-биле кады немелде кичээлдерни болгаш катаптаашкынны хүн бүрү чорудун турар. Интернаттың кижизидикчилери эштер Филимонова болгаш Белоногова олар интернатта чурттап турар өөреникчилер-биле әрткен материалдарны катаптаарының ажылын эки организастап, хүн чурумун өзугаар ажылдап эгелээннер. Ол ышкаш класстарның удуртукчу башкылары ада-иелер-биле чоок харылзааны тудуп турарлар.

Эге класстарның өөреникчилериниң билиин башкы бүрүзү билген турар соруга-биле школаның башкылары тус-тус әртемнер аайы-биле кичээлдерге олуржурунуң графигин тургускан.

А. УЧУНАК.

Дүлейлерниң болгаш үнү чоктарның школазында

Дүлей болгаш үнү чок уругларның школазының кичээли. Кичээлди дуржулгалыг башкы, янзы-бүрү чылдагааннарның уржуундан чугаалап болгаш дыңнай албас уругларга-биле ажылга хөй чылдарда стажтыг Касина Григорьевна Золоторева чорудуп турган. Касина Григорьевна бичии уругну ойган үжүктерден «Авай» деп сөстү салгаш, самбырага бижиирин дилээн. Ол уруг херектиг үжүктерни дүргени-биле тыпкаш, ол сөстерни салгаш, «Ав-ай» деп үзүктей номчаан. Оон соонда самбырага келгеш, «Авай» деп сөстү кызымаа-биле бижээн. Башкы самбырада бижээн сөстү номчуурун уруглардан дилээн.

Быска хуусааның (бир айның) дургузунда уруглар он хире сөстерни номчуп болгаш бижип өөренгеннер. Онга чедир санварының бөдүүн арганарын уруглар бодап өөренгеннер. Уруглар чазанылга хөрээнге, даараныла болгаш фоточурулга белгүмнеринде улуг хандыкшылды-биле өөренип турарлар. Уруглар башкыларның болгаш өске-даа ажылдакчыларның талазындан улуг кичээнгей болгаш сагыш салыышкын-биле хүрээлетинген.

Школада өөредилгениң болгаш кижизидилгениң бүгү-ле негелдери тургустунган, уругларның хөй нуруузу школаны доозуп үнерде номчуур, бижиир кылдыр өөренип, билиглерни болгаш профессияны шиңгээдип алырлар. Өөреникчилер школадан эки слесарь, бызаңчы, даараныкчы билигни алырлар. А чамдык таварылгаларда үш кижи инженер, а бир кижи агроном болуп безин доозуп үнген чоруктар бар деп К. Г. Золотарева сактып чугаалап турар.

Областың дүлейлер болгаш үнү чоктар школазы бежен кижи турар кылдыр таарыштыртынган. Школада интернат, столовая, клуб, кызыл булун, калбак-делгем чырыткылыг өөредилге класстары бар.

Уруглар чүвени бодап шыдавас болганда оларга тускай көргүзүг чүүлдерни тургускан, олар уруглар әрткен материалдарны эки шиңгээдип алырынга дузалаар, оларның чугаазын болгаш боданырын хөгжүдүп турар.

Уруглардың дыңналдыр чугаалаары болгаш самбырага чугай-биле бижээни — «Авай», «Ачай», «Вова» болгаш өске-даа сөстерни олар канчаар кызымаа-биле үндүрүп турарын улуг хандыкшыл-биле көөр сен. Уруглар чаа сөстүн, чаа үжүктүн утказын шиңгээдип ап, оларны каш катап катаптап турары оларга канчаар-даа аажок өөрүшкүлүг болуп турар. Кичээлге уруглар домаанныг олурарлар болгаш башкының тайылбырлаан чүүлдерин эки билип алырын ораладажып турарлар. Олар чапсар үзинде бот-боттары тайылбырлажып турарлар. Олар школага амыдыралга өөрүшкүлүг, эрес-дидим болгаш хөглүг омак.

Ада-иелери уругларынга келгеш, оларның уругларынга улуг кичээнгейни салып турары дээш Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка кызыгаар чок өөрүп четиргенин илередип турарлар. Олар школаның хомудал бижиир дептеринге боттарының өөрүшкүлерин бижип турарлар. Чаа-Хөл райондан келген Иван Сундуй (Валяның адазы), Кыргыс Доржу (Нюраның адазы) олар демдеглел дептеринге мынча деп бижээннер:

«Ак-Довуракта бистиң уругларывыс кончуг эки чурттап турарлар. Оларның оран-бажыңы, идик-хеви, орун-дөжээ кончуг эки, магалыг-дыр, көрдүвүс Уругларның идик-хевин үргүлчү солуп, чунар бажыңнадып турар. Черле чуртталгазы магалыг-дыр».

Сергей Чадамба мынча деп бижээн:

«Ак-Довурак суурда үнү чок уругларның школазынга чорааш, ийи хүн сонуургап көрдүм. Мында мээң 12 харлыг оглум база бар. Школаның байдалы кончуг эки-дир. Мында уругларның ада-иелери маңаа келгеш-ле боттары көре бээрлер. Маңаа келиринерни кыйгырдым».

Шоолуг үр әвес үе әрттер, уруглар школазын дооскаш, чогуур билигни болгаш тускай әртемни алырлар, дыка хөй уруглар чугаалап өөренирлер. Совет кижиниң хөй янзы амыдыралы болгаш күшажылы оларның өнчүзү болу бээр. Олар ниитилелдиң аас-кежиктиг ажыл ишчилери болу бээрлер.

Чурукта: үн чоктарның болгаш дүлейлерниң школазында номчулга болгаш бижилге кичээли. Санчай-оол үжүктерден «ВОВА» деп сөстү каттыштырып чыганы. Бичи-уруг башкызы Касина Григорьевна Золотареваның хыналдазы-биле өөренип алган сөстерин самбырага бижээни.

Фото болгаш сөзү **С. ФЕОКТИСТОВТУУ.**

РАЙОН СОЛУННАРЫНЫН АРЫННАРЫНДАН

Чедиишкиннерни улам өстүрер

Таңды районнуң **«Коммунист»** солунунга бижикчи эш Е. Малышевтиң «Планны ажыр күүседир дээш демиселде» деп чүүлү үнген. Райүлетпүр комбинадының коллективи 1955 чылдың бүдүрүлге планын декабрь 5-ке чедир күүседирин, продукцияның бот-үнезин чиигедирин болгаш шынарын экижидерин хүлээнгенин автор бижээн.

Комбинаттың ажылдакчылары социалистиг хүлээлгелерни херек кырында ажыл-биле быжыглап турар: ниити продукция бүдүрүн үндүреринiң январь планын 109 хуу, февральдың 144 хуу, март айның 110,2 хуу күүсеткен. Даараныла цехиниң ажылчыннары февраль айның бүдүрүлге планын 257 хуу күүседип, эң эки түңнелди көргүскен.

* * *

Каа-Хем районнуң **«Колхозчу»** солунунга (№ 17) часкы тарылгага белеткелдиң байдалының дугайында бөлүк материалдар парлатынган. «Кызыл тук» колхозта часкы ховуу ажылдарынга белеткелдер багай чорутунганын бижикчи эш Иванов медеглээн. Ховуу бригадазының бригадири эш Есипов күш-ажылдың чурумун быжыглаар талазы-биле демисел чорутпаан, ол бригаданың чамдык кежигүннери ажылга үнмейн турар. Сарыг-Сеп МТС-тиң удуртукчулары тракторлар септелгезинче эвээш кичээнгей салып турарының дугайын, септелгениң шынары чавыс болганын еске бир бижикчи бижээн.

* * *

«Октябрь 30 чылы» кедээ ажыл-агый артелинде мал кыштагладыышкынының четпестерин эш П. Саморокова шүүмүүлеп бижээн. Колхозтуң баштаар чери малды чылыг кажаалар-биле хандырар ажылды организаставаан. Ынчангаш мал ажык серилерге турганындан аарын турар. Ажыл-агыйжы әвес чоруктуң ужурунда малдар бүдүн хүннерде чем чивейн турган фактылар бар. Ынчаарга партия организациязы ындыг четпестерни узуткаар хемчеглерни албайн турар. Коммунистер ниитиниң мал ажылын хөгжүдер дээш демиселдиң авангардызынга турбайн, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш эки демисешпейн турар.

* * *

Бии-Хем районнуң **«Сталинчы»** солунунга «Кызыл тараачын» колхозтуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи эш П. Фундикованың «Өөрүшкүлүг күш-ажыл» деп чүүлү үнген. Ол, бодунуң ажылының дугайын ында чугаалаан: — Бистиң фермаыста ам 298 баш инек бар. Колхоз әрткен чылын күүнеге 44 муң литр сүттү дужааган, а мал ажылындан алган ниити орулга 750 муң ажыг рубль болган. Ынчалза-даа бистер ол чедиишкиннерге оожургавайн турар бис. Бисте ам-даа чедир ажыглатынмаан күр хөрөнгилер бар. «Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин күүседиринге моон соңгаар бүгү-ле чүүлдерни кылыр бис.

* * *

Улуг-Хем районнуң **«Кызыл тук»** солунунга (№ 19) саанчылар Кыргыс Торжу болгаш Үйнук-кара оларның ажылынын чедиишкиннерин эш Донгак бижээн. Солуннуң ол-ла үнген дугаарында «Күш ажылдың хостуу» колхозтуң часкы тарылгага белеткелиниң дугайы парлатынган. Колхоз тарылгага белеткелди чогуур үезинде дооскан. Кедээ ажыл-агый ажылдарын чедиишкиниг чорударынче углаган тодаргай хемчеглерни ажылдап кылган.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң **«Ленинчи орун»** солунунуң 18-ки дугаарында чугула болгаш солун материал парлатынган. «Коммунизмче орук» колхозтуң 1954 ажылагый чылынын түңнелдери болгаш келир үедеги перспективтиг планнарының дугайында колхозчу эш С. Кызыл-оолдуң чүүлү үнген. Колхозтуң малының өскүдезинiң баш саны 105 хуу күүсетинген. Оон-биле кады мал ажылының продуктулуу бедип турар. Хойжу эш Дамбаажык 348 хойдан 367 хураганны, эш Хаңды 96 инектен 96 быззаны ажаап алган болгаш доруктурган. Олар бо чылын чаа социалистиг хүлээлгелерни алганнар.

Хөй-ниити инструкторларның белеткели

Бо чылдың мартта ДОСААФ-тың область Комитединiң чанында боодалга спортунуң талазы-биле хөй-ниитичи инструкторларны белеткээр курс организаттынган.

Курстуң сорулгазы болза, адыгжы-инструкторларны белеткээри болур. Аңаа өөренирлерни ДОСААФ эге организацияларының активчилериниң шилип алыр. Курстуң киржикчилери боодалганың теориязын, техниказын болгаш чурумун өөренирлер.

Курстуң кичээлдери неделяда ийи удаа болуп турар. Курсту доосканнар шылгалданы тудуп әрттер. Өөредилгени эки доосканнарга ДОСААФ-тың боодалга спортунуң талазы-биле хөй-ниитичи инструкторлары деп атты тыпсыр болгаш «ДОСААФ-тың инструктору» деп значокту бээр.

Олар болза, ДОСААФ эге организацияларының чанынга боодалга бөлүмнерин болгаш командыларын удуртур ужурлуг.

Штаттан дашкаар адыгжы-спортчуларның клубун тургускан. Клуб чөвүлели болгаш ревизия комиссиязы сонгутурган. Клуб чөвүлели бодунуң ажылын эгелээн. Оон сорулгазы болза, ДОСААФ кежигүнперинiң болгаш чурттакчы чөннүң ортузунга адыгжы-спортту пропагандалаар болгаш ону нептередири болур.

ДОСААФ эге организациялары адыгжы-спорт клубунуң кежигүннеринге ниитилелдиң кежигүннерин калбаа-биле хаара тудары чугула. Аңаа киреринiң дадыыры 3 рубль, кежигүн дадыыры айда 1 рубль. Школалар өөреникчилери ай санында 25 копеек хемчээлдиг дадыырны телээр.

Клубтуң хөрөнгизи кежигүн дадыырларындан тургустуунар. Ону шеригидилге спортунуң массалыг хемчеглеринге ажыглаар. Аныяктар адыгжы-спорттуң клубунуң кежигүннерине кирип, боодалга спортунга мергежилин бедидери чугула.

Н. ВАСИЛЬЕВ,
ДОСААФ-тың область комитединiң инструктору.

Кур болгаш куруккан черлерни ажылдап кылырының агротехниктиг үндезиннери

Партияның болгаш чазактың ажылдап кылганы кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының калбак программазы ажылчы чоннарның бүгү-ниити чүүлзүүшкүнүн болгаш изиг деткимчезин тыпкан. Бо программаны амыдыралга боттандырбышаан, совет улус 1954 чылда чаа черлерни шиңгээдип алырының планын ажыр күүсеткен. 13 миллион гектар планныг тургаш, 17 миллион 600 муң гектар кур болгаш куруккан черлерни аңдарган.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарынга әрткен чылын 124 улуг совхозтарны тургускан. Ам аңаа тарааның 280—300 улуг ажылагыйлары база тургустунган турар. Бо бүгү бистиң чуртка тараа бүдүрерин дыка көвүдедир арганы бээр.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының агротехниктиг каттыжышкының ажылдап кылырда оларның боттуг онзаларын өөренип көөру эргежок чугула. Кур болгаш куруккан чер бедик үнүш-дүжүттүг, ынчалзажок аңдартынмаанында олар әвәәш продуктулуг болур. Чижээ, аза октуг ховуу чыл иштинде бир гектардан чүгле 3-тен 6 центнер чедир сиген дүжүдүн берип турар.

Ол черлериң куду продуктулуг чоруунуң чылдагааны болза, суг болгаш чем корум-чүрүмнарының талазы-биле оларның таарымча чок чоруунда болуп турар. Мал кадарарынга болгаш сиген кезер черлер кылдыр ажыглап турар аңдартынмаан кур болгаш куруккан черлер кыжын дыка курган, үнер сигени куду болур. Оларның кырында хар шоолуг әвес болгулаар, чазын эрээн сугну эки шиңгээдип ап шыдавас. Шиңгээтинiң алдынмаан черлер эргиден тура тарып келген черлерге бодаарга кажан-даа курбаг болгулаар. Чижээ, Кустанай областың Карабалыкск районнуң Ворошилов аттыг колхозунга 1954 чылда хөрзүннүң өлүг каңдында үнүштерниң шиңгээдип ап турары шык курлавырлары мындыг болган: кур черде—22 миллиметр, агылыг эрги куруккан черге—51 миллиметр, пырейлиг чоогага 70 миллиметр, ынчаарга ол черлериң чоогунда күрүненiң Карабалыкск селекция станциязының черлериниде чамдык участоктарга хөрзүннүң өл-шыгының курлавырлары 145 миллиметр чедип турган.

Ынчангаш, кур болгаш куруккан черлерге бедик дүжүттер алырынга чугула чүүл болза, хөрзүннүң өл-шыгын мөөнизээри болгаш камгалаары дээш демисел болур. Маңаа кур черни чайын аңдарары база оларга бедик сыптыг үнүштерни чажары, ынчаарга кызыл тракторнуң хөй эштирикчилериниң болгаш өске-даа чепсектериниң дузазы-биле хар доктаадылгазын калбак хемчээлдерге чорудары эргежок чугула.

Казахстанның дуржулга албан черлериниң шинчилелдери болза, хар доктаадылгазы хөрзүнге өл-шыктың курлавырларын 50—60 миллиметрге көвүдедип база бир гектардан тараа дүжүдүн 2—3 центнерге бедидип турарын көргүзүп турар. Дүжүттү бедиринге кулистыг парлар (черни одуруглап аңдарган кандыг бир үнүш тараан черниң одуруглар аразынга тараан тараа) улуг ажыктыг болуп турар.

Кур черлер болза, иринди хевирлиг мөөнетинген чемиштиг веществолар-биле байлак. Бо веществоларның мөөнетинериниң чорудулгалары хөрзүн тургузуунуң тыптыры-биле сырый холбашкан. Иринди хөрзүннүң кезектерин сиңирип ап, ол быжыг борбакчыгаштар кылдыр тудуштурып турар. Ынчалзажок аңдартынмаан кур черлер эки тургузуглуг турган безин культурлуг үнүштерге херектиг чемниң шиңгээтинер хевирлериниң дыка ядыы болуп турарын әртемнiң медээлери көргүзүп турар.

Мынчангаш бо черлериң болбаазырадылгазын үнүштерге шиңгээтинер хөрзүннүң өл-шыгы, ол ышкаш чемиштиг веществолар эң хөй саныг мөөнетинер ындыг хевирлиг чорудар херек. Ол болза, кур черлериң чайын аңдарып болбаазырадылгазынга эки чедип алдынар. Черни чайын азы күзүн әрте аңдарган тудумна, хөрзүнде шык болган шиңгээтинер хевирлериң чемиштиг веществолары хөй мөөнетинген тудум-на, кызылтастың дүжүдү бедик болур. Чижээ, Кустанай областың Кустанай тарза совхозунга 1953 чылдың янзы-бүрү хуусааларында кур черлерни аңдарып турда 1954 чылдың чазынында хөрзүн иштинде азот нитраттар мындыг болган: май айда аңдарган черниң бир гектарында — 126 килограмм, сентябрьда аңдарганынга — 18,6 килограмм, ынчаарга часкы чер аңдарылгазынга — 3,6 килограмм болган. Күштүг каңдаашкын турбуже, кызылтастың дүжүдү бир гектардан чайын аңдарган черге 18,6 центнер, күзүн аңдарган черге 11,8 центнер, ынчаарга чазын аңдарган черге чүгле—4,5 центнер болган.

Караганда областың Литвинск МТС-тиң агроному И. Колесовтуң материалдарын өзугаар алчырга март 8 аттыг колхозка июнь айда аңдарган кур черниң бир гектарындан кызылтас дүжүдү 24,2 центнер, июльдиинде — 21,3 центнер, ынчаарга сентябрьда күзүн аңдарган черге 11,1 центнер болган.

Аңдарган ховуларны үр үеде кургадып болбазын дуржулга көргүзүп турар. Ол болза, мөөнеп алдынган шыкты чидиреринге чедирип, хөрзүн микробтарының ажыл-чорудулгазын кошкадып турар.

Мынчангаш, аңдарган кур черниң баштайгы дискалаашкынын бир әвес ол эргежок чугула болза аңдарылга соонда ол дораан саадатпайн, а дараазындагы дискалаашкыннарны— чайның дургузунда, бок үнүштер тыптып келгениниң хире чергези-биле чорудар херек. Аңдарылганы чайның кургаг үезинде чоруткан таварылгада база ширитер болбаазыратынмас үеде дискалаашкынны баштайгы чаашкын соонда чорутса дээре, дараазындагы чылдың чазынче соңгаарладып канчап-даа болбас. Бо дугайында чаа черлерни шиңгээдип алырының практиказындан дыка хөй чижектер херечилеп турар. Чижээ, Кокчетав областың Рузаевск районнуң Молотов аттыг артели 1947 чылдың июнь айда 600 гектар кур черлерни аңдарган, оларның иштинден 120 гектарны 1947 чылдың сентябрьда, база 480 гектарны 1948 чылдың чазынында дискалаан. Дискалаашкынны күзүн чоруткан баштайгы участокка бир гектардан 18 центнер тараанны, ынчаарга чазын дискалаан ийи дугаар участокка— 12 центнерни ажаап алган.

Чаа черлериң эвээш әвес боттуг онза чүүлдери болза, оларның кырында шиңгээтинер хевирлериниң чем-кежиктиг ажыл ишчилери болу бээрлер.

Шаанда биске кедээ ажыл-агыйның күчүлүг техниказы чок турда кур черни 12—14 сантиметр ханы кылдыр аңдарып турган. Ындыг аңдарылга үезинде хөрзүннүң чүгле үстүкү, эң-не үнүш-дүжүттүг каңдын максималдыг хемчээлге ажыглап турган. Кур черни баштайгы чылында кыдыра аңдарза чогуур деп бодал кедээ ажыл-агыйның чамдык ажылдакчыларында ам-даа бар болуп турар. Ындыг бодал үндезин чок чүүл болур. Кыдыра аңдарылга болза, ховуларның дүрген боктарынга болгаш хөрзүннүң аңдарылгакаңдының эмин эртир кургаарынга чедирер, демниг үнеринге шаптык болур. Кыдыра аңдарылга хөрзүннүң эки болбаазырадылгазын хандырбайн турар. Оон аңгыда, хөрзүннүң дараазындагы болбаазырадылгазының үезинде кыдыра аңдарылга болза, үрезиннериң деңдески хөмүнерлинге болгаш демниг база дески өзүп алырынга шаптык кадып турар хөй саныг ширитерниң хөрзүн кырынче кожайып үнеринге чедирер. Чүгле ханы аңдарылга болза, ширитерниң эки хөмүнерин хандырып турар болгаш тараа тарыыр черниң кырынга хөрзүннүң үлдүргей каңдын тургузар арганы берип турар. Кур черлерниң кош-аңдазынчыгаштарының база кыгыннарлыг аңдазыннар-биле аңдарарының ханызы 20—25 сантиметрден эвээш әвес болур ужурлуун дуржулга медээлери көргүзүп турар. Бок үнүштерлиг куруккан черлерни 25—27-ден эвээш әвес сантиметр ханы аңдарза чогуур.

Чаа черлери ажыглаарының баштайгы чылында оларны шиңгээдип алырының системазы-биле хөрзүннүң чер кырынче үндүр тыртынган биче шиңгээтинер чемиштиг веществоларлыг адакы каттарының үнүш-дүжүткүрүн бедидерин хандырар херек. Ол болза, бирги әдлчегде дискалыг чепсектер-биле чайын аңдарган черни 8—10 сантиметр ханы болбаазырадыры-биле чедип алдынар. Чайын аңдарган черниң ындыг болбаазырадылгазы болза, микроорганизмнерниң ажыл-чорудулгазын идепкейжидип, үнүштерге херектиг чемиштиг веществоларның чединтир чоруун бедидип турар. Кажан ширик хөрзүн адаанга барып дүжер 20—25 сантиметр ханы аңдарылга үезинде бүгү аңдарылга каңды үнүш-дүжүттүг апаар. Чайгы аңдарылганын болбаазырадылга үезинде чемиштиг веществолар болгаш ол-шык хөрзүннүң аңдарылга каттарынга база мөөнетинип турар. Ынчангаш үнүштер каңдаашкында безин хөрзүннүң ханы каттарынче боттарының дазылдары-биле ханылап кирбишаан, бодунга четчир саныг чемишти тып ап, эки дүжүттерни берип турар.

Культурлуг үнүштерни хөгжүдеринге биче әвес таарымчалыг байдал часкы аңдарылга үезинде тургустунун турар. Чазын аңдарган чөрте тараан тарылгаларда ширитерниң чүгле ораашкак каңды чемиштиг веществолар-биле әлээн байлак, оон арткан каттар үнүштерниң шиңгээдип ап турар чемижи-биле дыка ядыы, оларның үнүш-дүжүткүр чоруу идепкейжитинмээн. Бо болза, дүжүттерге турушчок чорукту тургузун турар. Өл-шыктыг чылдарда черге дүжүп турар чаашкын суу ширитерниң аңдартынган каңдын үргүлчү өттүрүп турда, кызылтастың дазылдары чемиштиг веществоларны оортан моондак чокка ап турар. Ындыг болза-даа, кургаар болгаш аңдартынган ширитер чемиштиг веществоларны үнүштерге чедирип бербейн баар. Үнүштерниң дазылдары әлээн ханы каттче кире бээр, ынчалзажок олар орта база-ла четчир саныг чемишти тыппайн турарлар. Мынчангаш каңдаашкынныг чылдарда чазын аңдарган черлерге тараан тарааларның дүжүттерин бедидер төлөде, ширитерни өл-шык байдалга шыдатынары-биле үр үеде артырарын хандырары әргежок чугула. Ширикти эрте аңдарары-биле, аңдарылганың тарылга мурнунуң болбаазырадылгазының болгаш чажылганың аразында үзүктелиишкинни узуткаары-биле база ширитерни арыктарның дүвүнче ханы кипрери-биле ону чедип алыр.

Часкы аңдарылга үезинде кур болгаш куруккан черлерге дәәрбектерлиг азы суг кудуп алыр таптаар аар машиналар-биле хөрзүннүн тарылга мурнунуң болгаш соонда таптаашкыны улуг ужур-дузалыг. Таптаашкын аңдарар каатты дыгыжыдар, ширитерни кызар, хөрзүннүң ханы чыдар каттарындан үстүкү каттарж: өл-

Бүгү-ниитиниң сагыш салыышкыны

Школаны чаа өредилге чылынга бүгү тада-биле чедишкиннiг белеткээри — школаның өредилге кижизидилгелиг ажылын экижидеринге чогуур аргаларны бээр.

Ол сорулганы боттандырар дээш Эрзин районнуң Сарыг-Булуң ортумак школазы чаа өредилге чылының белеткелин эки чорудуп турар. Школаның септелгезинге хереглээр 100 кубометр тудуг ыяжын школа чанында сөөртүп белеткеп алган. 2.300 кубометр оттулар ыяш белеткээриниң планын ажыр күүсеткеш, оон 1000 кубометрни школа чанында сөөртүп алган. Школа чанында 10.000 туйбуну, 3,5 тонна чугайны белеткеп алган. Школа үүрмек септелгелерже март 15-тен эгелеп кирген, ынла 4 кижи доктаамал ажылдап турар, 35 чаа парталарны садып алган.

Бо чылын школаның капитал септелгезин чорудар. 1.200 метр чер херимнетинер, 4 бажың чылыглатынар, ийили крышкалаар болгаш өске-даа. Школа чанында дуржулга шөлүн тургузар, анаа области бар культураларны тарыырын практикалаар.

Школаның чаа өредилге чылының белеткелинге хөй-ниитиниң сагыш салыышкыны, оларның дузаламчылары улгаткан. «Сталинчы орук» колхоз 550 кубометр оттулар ыяшты каккан, март 10-да школага хүлээдип берген. «Коммунизмче орук», «Кызыл сылдыс» колхозтары эки дузалажып турар. Кызылдың автотранспорттуң ийи автомашиназы май 1-ге чедир ажылдаары-биле чедип келген, олар 4—4 кижилиг ыяш сөөртүлгезинде киржип турар.

Район төвүнүң албан организация коллективтери школага шеф дузаламчызын өргүзүп, воскресниктерни организастап турар. Партия болгаш комсомол райкомнарының коллективтери школага шеф ажылын күштелдирери-биле кыйгырыгны хүлээп алган. Ол кыйгырыгга харыы кылдыр райкүүскомнуң коллективи 20 кижи шеф кылгаш, оттулар ыяш кажаазында ыяшты эде чыын бергеннер. Ол чаа эгелээшкиннерни өске-даа колдективтер эдерген. Партия болгаш комсомол райкомнарының коллективи школага шеф кылгаш, кубометр докпакты хап турган болгаш бир классты чугайлап берген. Районнуң ажылчын албан-хаакчылары болгаш ада-иелер ниитизи-биле 100 кубометр оттулар ыяшты хап турган. Оон-биле кады түс-түс коллективтер школаның классларының, интернаттың комнаталарын аңгы-аңгы үлешкилеп алган шефтеп турар.

Школаның башкылар болгаш өреник-чилер коллективи, колхозтарның болгаш албан организация черлериниң коллективтериниң шеф дузаламчыларын улуу-биле үнелеп, оларга школачыларның боттарынгыр уран-чүүл белгүмнериниң турган концерттерни көргүспүшаан, ийи удаа лекцияны номчаан.

Оон-биле чергелештир школаның чаа өредилге чылының белеткелинде четпестерни айтыры чугула. 1955—56 өредилге чылында школага хереглетинер өредилге номнарының көргүзүг херекселдериниң болгаш интернатка хереглетинер идик-хептиң база тудуг материалдың чагыын облонога киирген. Облоно чагыларны алаа-даа ол өзугаар чогуур үеэинде хандырбас болгаш оон харыызын ыыпнаттынкалаар.

Школаның чаа өредилге чылының белеткелинге хөй-ниитиниң сагыш салыышкыны, оларның дузаламчылары улгаткан. «Сталинчы орук» колхоз 550 кубометр оттулар ыяшты каккан, март 10-да школага хүлээдип берген. «Коммунизмче орук», «Кызыл сылдыс» колхозтары эки дузалажып турар. Кызылдың автотранспорттуң ийи автомашиназы май 1-ге чедир ажылдаары-биле чедип келген, олар 4—4 кижилиг ыяш сөөртүлгезинде киржип турар.

Районнуң албан организация коллективтери школага шеф дузаламчызын өргүзүп, воскресниктерни организастап турар. Партия болгаш комсомол райкомнарының коллективтери школага шеф ажылын күштелдирери-биле кыйгырыгны хүлээп алган. Ол кыйгырыгга харыы кылдыр райкүүскомнуң коллективи 20 кижи шеф кылгаш, оттулар ыяш кажаазында ыяшты эде чыын бергеннер. Ол чаа эгелээшкиннерни өске-даа колдективтер эдерген. Партия болгаш комсомол райкомнарының коллективи школага шеф кылгаш, кубометр докпакты хап турган болгаш бир классты чугайлап берген. Районнуң ажылчын албан-хаакчылары болгаш ада-иелер ниитизи-биле 100 кубометр оттулар ыяшты хап турган. Оон-биле кады түс-түс коллективтер школаның классларының, интернаттың комнаталарын аңгы-аңгы үлешкилеп алган шефтеп турар.

Школаның башкылар болгаш өреник-чилер коллективи, колхозтарның болгаш албан организация черлериниң коллективтериниң шеф дузаламчыларын улуу-биле үнелеп, оларга школачыларның боттарынгыр уран-чүүл белгүмнериниң турган концерттерни көргүспүшаан, ийи удаа лекцияны номчаан.

Оон-биле чергелештир школаның чаа өредилге чылының белеткелинде четпестерни айтыры чугула. 1955—56 өредилге чылында школага хереглетинер өредилге номнарының көргүзүг херекселдериниң болгаш интернатка хереглетинер идик-хептиң база тудуг материалдың чагыын облонога киирген. Облоно чагыларны алаа-даа ол өзугаар чогуур үеэинде хандырбас болгаш оон харыызын ыыпнаттынкалаар.

Оон ыңай мынгыг чижек бар: VI—VIII классларга хереглээр немец лыдын өредилге номун, VIII класстың ССРЭ төөгүүнүн номун Кызыл школаларынга тарадып садып алаптар, а ол школалар харын-даа курлавырларлыг болуп турар, ынчаарга областың эң ыраак районунуң бирээзи — Эрзин районнуң школаларында өредилге ному чок болуп турар.

1953 чылда Сарыг-Булунга 160 олуттуг чаа школа тудуу эгелээн, ынчыг болза-даа тулугуун ажылы чорбастаан. Оон чылдагааны облоно, облфо чогуур үеэинде акшаландырбаан, а райкүүском, районо тудуг материалдарын хандырарын үскен. Чүгле ол эвес райфо интернатты акшаландырбайн турарының түннелинде, интернатка хереглээр орун-дөжек, идик-хеп садын алдынмаан.

Ынчангаш ол четпестерни моон соңгаар болдурбазының хемчегларын алыры чугула.

Б. ШАКТАР-ООЛ.

Сарыг-Булун ортумак школаның директору.

Чер болгандан

Тес-Хем районнуң колхозтарында мал амгы үеде массалыг оолдап, оон чаш төлүменди доругун турар. Сталин аттыг колхоз төрээн 2501 хойдан 2559 хураганнарны, 233 өшкүден 258 анайларны, 43 бедеден 43 кулуннарны, 53 инектен 53 бызаларны болгаш 9 теведен 9 бодаганнарны алган. Ылаңгыя Шактар-оолдун 130 өшкүлери 149 (оон иштинден бир өшкү 3) анайларны төрээн.

* * *

Сарыг-Септе райүлетпүр комбинадының чазанылга цехи бо чылдың баштайгы дөрт айларында бүдүрүлге программазын чартык ай бурунгаар, апрель 15-те 110 хуу күүсеткен.

* * *

Бай-Хаак МТС-тиң механизаторлары часкы хову ажылынче үнүп турар. Шадринцевтиң трактор бригадазы Ленин аттыг колхозче, Ермолаевтың —Калинин аттыг колхозче, а Белозеровгуу —«Кызыл партизан» колхозче чорупкан. Тарылга чоокку хүннерде районнуң шупту колхозтарынга эгелээр.

* * *

Тес-Хем районда «Сталинчы орук» колхозтуң орулгазы 1953 чылда 180 муң рубль турганындан 1954 чылда беш катап азы 650 муң рубльге бедээн. Ынчаарда колхозчулар күш-хүн бүргүзүнге 1 килограмм тараа, 80 копеек ап турган, а эрткен чылын 5 килограмм тараа болгаш 3 рубль алган. Бо чылын оон ыракта бединр.

* * *

«ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң саанчыны Шура Кандан бодунда быжыглатынган 18 инектериниң баштайгы үш айларда 6334 литр сүттү азы инек бүргүзүнден 352 литрни саап алган. Сат Адамаа оон база куду эвес көргүзүглерлиг, белеткел пунктузунда ол 5832 килограмм сүттү дужаган.

шыктың эки дамчытынарынга дузалап турар. Таптаар машиналарны ажылаары дүжүттүң дыка улуг немелдезин бээр. Чижээ, Кустанай областың Тарановск районунуң Шевченко аттыг колхозунга 1954 чылда чазын аңдарган черге тараан кызылтас тарылгаларын таптааны дүжүттү дыка бедиткен. Актюбинск областың Мартунск районунуң Хрущев аттыг колхозунга хөрөөнүң тарылга мурнунда таптаашкыны бир гектардан 6 центнер чиңгетараа дүжүдүнүң немелдезин берген.

Бактериялыг чемнижилге, ол ыйкаш тарылга үеэинде одуругларга улуг эвес хемчээлдиг гранулчуткан суперфосфатты төгери чаа шиңгээдип ап турар черлерге дүжүттү бедиринің талазы-биле улуг ужур-дузалыг болуп турар. 1954 чылда Кустанай областың колхозтарынга чоруткан дуржулгаларның медээлерин өзугаар алырга фосфор бактерин төккен бир гектар черден кызылтас дүжүдүнүң немелдези 1,5—3,8 центнер болган. Гранулчуткан суперфосфатты тарылга үеэинде одуругларга төгери Карабалыкскиниң дуржулга станциязының медээзин өзугаар алырга бир гектардан-на 1-ден 3,8 центнер чедир дүжүт немелдезин берип турар. Бо чемиштирилгелериниң эң эки дээжилгелери эрте тараан тарылгаларда чедимчелиг болган.

Чаа черлерге тараа тарылгазынга элээн өске байдал-биле оларны ажыглаарының ийили чылында тургустунуп турар. Бо таварылгада ширикте рниң ажыл өрөөнинің түннелинде аңдарылга каъдының адакы кезиннде эң үнүш-дүжүттүр хөрөөн сырлып кире бээр. Хөрөөнүнүң үстүү каъды бодунуң үнүш-дүжүттүр чоруун база-ла идепкейжидер. Ынчалзажок бо таварылгада хөрөөнде өл-шык эвээш турар. Ол болза, мурнунда тарытынган дүжүтке ажыглатына берген. Мынчангаш бир эвес, дүжүттүң баштайгы чылында ховуну эки аңдарган болгаш ол бокталбаан болза, ону ийи дугаар аңдарган хөрөө чок. Дүжүттүң ийили чылында хоорзуннарны кыдыра тура тыртырары-биле кызыгаарлатынын болур. Хоорзун артынчыларлыг хову харын эки доктаадыр болгаш хөрөөнүнүң өргежок чугула санныг өл-шыгын эки мөөнней турар. Карабалыкск районнуң «Коммунар» колхозка 1954 чылда хоорзунун хевээр артырган ховуларга шиңгээтинер өл-шыктың курлавырлары күүн аңдарган ховуларда өл-шыктың курлавырлары-биле дөмейлээрге бүдүн чартык катап хөй болган.

Бок үнүштерден арыг ховуларда дискалатынган хоорзунга ийили культураны тарыыры эвээш эвес дүжүттү, харын чамдыкта күскү болгаш чазын аңдарган черге тараан тарылгалар-биле дөмейлээрге хөй-даа дүжүттү берип турарын Соңгу Казахстанның дыка хөй колхозтарының дуржулгазы көргүзүп турар. Кокчетав областың Рузаевск районнуң «Суурнуң херели» колхозка 1954 чылда ширикти коптарбышаан, күзүн аңдарган черге тараан чазын чажар кызылтас бир гектардан-на 13,7 центнер дүжүттү, чазын аңдарган черге —10,5 центнерни, ынчаарга хоорзунун лущениелээн черге — 14 центнерни берген. Бо бүгү болза, аңдарылганың орнунга хөрөөнүү дискалаар кылдыр Т. С. Мальцевтиң сүмелээни күр черлерни ажыглаарының ийили болгаш дараазындагы чылдарында аңаа калбак ажыглалды тывар деп үвени чугаалап турар.

Бокталган участоктарга, ол ыйкаш бирги культурага багай болгаш кыдыра аңдарган участоктарга ийили культураның тарылгазын күзүн аңдарган черге чорудар ужурлуг. Ол аңдарылганың ханызы ширектер хөрөөн кырынче коптарлып үнмес болур ужурлуг.

Күр болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының агротехникаазынга чаңгыс аай чорукту болдурбас херек. Күр болгаш куруккан черлериниң үнүш-дүжүттүрүнүң өскерлириниң кол-кол хоойлу хемчээлдиг чоруун база оларга бедик дүжүттерни алырының аргаларын билбишаан, районнуң база ол ыйкаш түс-түс участок бүргүзүнүң байдалын өренип көөрү эргежок чугула.

В. ФРАНЦЕСОН,

профессор

Н. ИСАЕНКО,

көдөө ажыл-агый эртемнериниң кандидаты.

ССРЭ биле Польша Улус Республиканың аразында найырал, кайы-кайызынга дузалажылга болгаш дайын сөөлүнде кады ажылдажылга дугайында керээниң он чыл оюн таварыштыр Варшавага болган байырлыг хуралга

ЭШ Н. С. ХРУЩЕВТУҢ ЧУГААЗЫ

Эргим эштер, өңнүктер!

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң даасканы өзугаар бистиң чурттарывыстың аразынга найырал, кайы кайызынга дузалажылга болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында керээни чарган хүнүнден бээр он чыл оюн-биле холбаштыр силерге болгаш силериниң үүрүгер-биле акы-дуңма польша улуска чүректің ханызындан байыр чедирерин чөпшээреп көрүнер. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Ол керээ совет болгаш польша улустарың аразында төөгүлүг ханы дазылдарлыг бузулбас найырадды мөңге үелерге быжыглаан. Бистиң улустарывыстың найыралы Совет Эвилелиниң болгаш Польшаның улустарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш гитлержи эжелекчилерге удур кады демисел чоруп турда онза быжыккан болгаш каңналган.

Капитализмниң кижи көөр хөөн чок кинчи-бектериниң хосталган болгаш социалистиг тургузуушкуннуң оруунда туруп алган улус кайы хире кайгамчыктыг улуг чедишкиннерни чедип ап болурул деп үвени улусчу Польшаның хөгжүлдезиниң өткен он чылдары көргүскен. Польшаның каттышкан ажылчын партиязының удуртулгазы-биле польша улус демиселдиң болгаш типлелгелериниң алдарлыг оруун эрткен, бодунуң чуртун өзугаар-ла хостуг, хамаарышпас улусчу республика кылдыр хуулдурган. Улусчу Польшада күрүне, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү талаларында эң улуг чаартылгалар боттанган. Быжыг үндезини ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилели болуп турар польша улус-демократтыг күрүне өзүп, быжыгып турар. Польша Улус Республика ам күүчүлүг, улам-на хөгжүп турар индустриялыг, ол индустрия көдөө ажыл-агыйны, чиик үлетпүрну, чурттуң экономиказының бүгү адырларын чедишкиннинг хөгжүдер, ажылчы чоннарның чаагай байдалын чайгылыш чок бедидер арганы берип турар. Польша улус бодунуң амыдыралын Маркс —Энгельс—Ленин — Сталинның улам-на типлеп турарының ачызында ол чедишкиннерни чедип алган.

Марксизм-ленинизмниң эртемниг теориязын удуртулга болдургаш, Европаның болгаш Азияның хөй-хөй чурттарының улустары мөлчүкчүлериниң тергиделин дүжүр октаан, эрге-чагырганы боттарының холунга алган болгаш социализм тургузуушкунунуң оруу-биле бүзүрелдиг чоруп орар. Бүгү делегейде чүс-чүс миллион кижилер марксизм-ленинизмниң тугунуң адаанда демисежин турарлар.

Бо хүннерде депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен гениалдыг революсчу болгаш марксизмниң теоретиги, бүгү чурттарның ажылчы чоннарының улуг баштынчызы болгаш башкызы Владимир Ильич Ленинниң төрүтүнген хүнүнден бээр 85 чыл болганын байырлалдыы-биле демдеглеп турар.

Ленинизм боттарының хосталгазы дээш ажылчы чоннарның типлелгелиг демиселиниң оруун чырыдып турар. Ленинчи идеялар, массаларның шиңгээдип алган, ниитилелди социалистиг үндезиннерге чаартырының улуг күүү болу берген.

Ленин капитализмден адырлырының оруун ажылчы массаларга айтып берген. Большевиктериниң партиязын ол организастаан, ол партияның удуртулгазы-биле Россияның улустары Октябрьның социалистиг Улуг революциязын өскүтүкен, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның делегейде бир дугаар күрүнезин тургускан.

Советтер чуртунуң төрүтүнгенинге империалистер араатанзыг калчаалыы-биле ужурашкан. Олар боттарының бүгү күштерин олче октааннар, ынчалза-даа чылча шаптырган болгаш совет черден бужар-багы-биле үндүр сывыртканнар. Ленинизмге шынчы совет улус ажылчы чоннарның өзулуг ада-чурту, бүгү делегейде тайбыңның ынаныжы болгаш чөленгинжи болур күчүлүг социалистиг күрүнени тургускан, чурттуң социалистиг чаартылгазында бүгү делегейге төөгүлүг типлелгелерни чедип алган.

«Бистиң социалистиг Советтер республикавыс бүгү делегей социализминиң чырыткызы болуп база бүгү ажылчы массаларның мурнунга үлегер-чижек болуп быжыы-биле туруп турар» деп В. И. Ленин чугаалаан.

Бистиң бурунгаар шимчээшкиннивисти моондактаар дээш сан-түң чок оралдажыышкыннарны империалистер кылырлар деп улуг Ленин айыткан. Социализмни тургузуп турар улустарның чүвеге торулбас чогаадыкчы күштеринге ол ханызы-биле бүзүреп чорааан. Социализмниң типлелгелиг хөгжүлдезин империалистерниң моондактаар дээн бодалдары буурап дүжер, «чүге дээрге өлүмче базарының оруунга турып алган, шыныг кордалды кылып болбас» деп Ленин чугаалаан.

Ол түннелди бадыткап турар тодаргай урок болза, делегейниң ийили дайынының болуушкуннары болур. Совет Эвилелин чок кылырын, Польшаның, Чехословакиянның болгаш өске-даа чурттарының улустарын кулданырын кордаан ханныг герман фашизмни делегей империализм шартайтыр семирткен болгаш чепсеглээн. Империалистиг дээрбечилер алдапканнар. Гитлерлиг Германия чылча шаптырган, ындыг болурда фашистиг араатаннарны улустарның көөр хөөн чок чоруу Гитлерге удур күчүлүг эвилелдиң тургустунарынга чедирген болгаш дайын болза империалистерниң ону угландырар дээн бодалдарындан мырыңай-ла сыр өске оруктап чоруткан.

Лениннің баш бурунгаар көргенин өзугаар делегейниң ийили дайынындан империалистиг делегей чаа эң улуг чидириглерлиг болуп үнген. Европаның болгаш Азияның элээн хөй чурттарының улустары боттарының чурттарында капитализмни чылча шапкан, социалистиг хөгжүдениң оруунда быжыы-биле туруп алганнар.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында Ленинниң чугаалазаны өзулуг-ла баш бурунгаар көрген мындыг сөстерин оон-биле холбаштыр сагынмайн барып болбас: «Чер кырында миллион-миллион кижилерниң баштайгы чүс кижизин большевичи бирги революция империалистиг дайындан, империалистиг делегейден хоора тыртып алган. Дараазындагы ындыг революциялар шак ындыг дайыннардан болгаш шак ындыг делегейден бүгү кижи төрелгетенни хоора тыртып алыр».

Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың, Польша Улус Республиканың болгаш улус демократиязының өске-даа чурттарының улустары бүгү кижи төрелгетенниң үштүң бир кезиннден хөй—900 миллион кижини каттыштырып турар тайбыныың, демократияның болгаш социализмниң күчүлүг лагерин тургусканнар. Эчис сорулгазының болгаш эрге-ажыктарының бир-аай ниитизинге, деп эргениң болгаш акы-дуңма найыралдың принциптеринге үндезилетинген, мурнунда кажан-даа көстүп көрбээн чаа харылзаалар ол лагерниң чурттарының аразында тургустунган. Ол лагерниң чурттарының чурт бүрүзү чаа амыдыралды тургузарының бүгү талаларынга бот-бодунга дузалажыр деп шын сеткилдиг күзелди бөрымдаалап турар. Ол чурттарның чурт бүрүзү бодунуң улустарының амыдыралчы эрге-ажыктарын илергейлээн политиканы боттарының чурттарында капитализмни чылча шапкан, социалистиг хөгжүдениң оруунда быжыы-биле туруп алганнар:

Эш. Н. С. Хрущевтуң чугаазының төнчүзү

(Төнчүзү).

ап, колониалдыг дарлалга удур, дайыннар белеткәәриниң болгаш улустарның колонийжи күрүнелериниң чепсээ кылдыр ажыглаарының империалистиг политиказынга удур улам шиитпирлиг демисежип турарлар. Бо херектиң талазы-биле бо хүннерде Бандунгта чоруп турар Азия болгаш Африка чурттарының конференциязы бо талазы-биле улуг рольду ойнап турар.

Империалистер улустар аразында өжәәннешкек чорукту өөскүдүп, ылаңгыя капиталистиг чурттарның улустарынга ССРЭ-ни, Кыдат Улус Республиканы болгаш өске-даа демократтыг чурттарны көөр хөөн чок сеткилди хайныктырарынче онза түткүп турарлар.

Бүдүн күрүнелерни үзүткаарының, хоорайларны үрегдәәриниң, миллион-миллион кижилерни кыргып-хыдырының планнарының дугайын капиталистиг күрүнелериниң, ылаңгыя АКШ-тың, хөй-хөй сураглыг ажылдакчылары ыят чок ажыы-биле алгыржып турарлар. Бо бүгү империалистиг күрүнелериниң чагырыкчы бөлүктериниң тайбыңче түткүлүүнүң дугайын херечилеп турары ол бе, ынчаш? АКШ-тың хөй-хөй солуннары болгаш журналдары дайынга белеткелдиң дугайында туттунар аргажогу-биле шуугажып турар. Оон-биле кады АКШ-тың назал-непсек дүжүрүүшкүнүнүң айтырыгларының талазы-биле ведомство тургузуп турар. Ындыг ведомство тургузарының орнунга Совет Эвилелинде, улус демократиязының чурттарында кылып кааны ышкаш, дайын пропагандазын хоругдап каан болза, оон дээре болбас турган ирги бе? **(Адыш часкаашкыны).** Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти ажыглаарын болгаш опу бүдүрерин хоругдаар дугайында Совет Эвилелиниң саналын хүлээп алган болза, оон дээре болбас турган ирги бе? Кижилерни массалыы-биле кыргып хыдырының чепсээн бүдүрери-биле әвес, а атомнуг өнергияны тайбың соругларга ажыглаарынга чарышкан болза, оон дээре болбас турган ирги бе?

Совет Эвилелиниң чазаа чепсекти әндере бүдүрер чорукту соксадырының айтырыгларының талазы-биле тодаргай медеглелдерни кылган, бо херектиң талазы-биле бисти деңшилгелиг бүгү кижи төрелгетен деткип турар.

Совет Эвилелиниң капиталистиг делегейден дуглатынып алганы «демир көжеге» дээр үүлдүп, дугайында мугулай үүлдү империалистер чогаадып турарлар. Ындыг көжегени херек кырында кымның тургузуп турарын көрөөлиңер. Сөөлгү чылдарда АКШ-тан, Англиядан болгаш өске-даа капиталистиг чурттардан дыка хөй кижи Совет Эвилелинге кээп чораан. Оларның иштинде буржуазияның хөй-хөй төлөөлекчилери, ыракта-ла деңшилгелиг әвес үзелдер суртаалдап турар дыка реаксылыг кижилер бар. Ынчалзада Совет Эвилелинге кээрин оларга чөпшәәреп турган, олар кая-даа чораан, буржуаз парлалганың хөйү-биле бижип турары «демир көжеге» чергелиг ындыг моондактаашкыннарга таварышпайн турганнар.

Ынчаарга америк чагырыкчы бөлүктер үүнү кылып турарлары? Олар тайбынга ынакшылдыг кижилерни АКШ-че кинрбейн, Американың Каттышкан Штаттарынга баары-биле чалалга алган совет хамаатыларынга кижиниң алдарын дорамчылап турар негелделерни салып турарлар. Ындыг болганда, «демир көжеге» Совет Эвилелинде чок болуп турар; ол Американың Каттышкан Штаттарында тургустунган-дыр.

Азы садыг харылзааларының хөгжүлдезин ап көрөөлиңер. Американың Каттышкан Штаттары боттарындан хамаарылгалыг чурттарның улустар аразынга хостуг садыглажырын, ылаңгыя демократтыг лагерьниң чурттары-биле садыглажырын хоругдап турар. Олар биске саарылгажок, үр чыдып келген бараанналарын садыксап, оон-биле кады оон орнунга стратегтиг чиг-әт алыксап турарын чугаалап турарлар. Бодун хүндүлөөр күрүне бүрүзү ындыг күлданыкчы негелделерни күүседи шыдавас дээрзи билдингир. Деңгергелиг үндезиннерге садыглажылыңар деп бис чугаалап-даа келген бис, чугаалап-даа турар бис. Ындыг садыглажыышкын улустарның чоокшулажырынга, оларның бот-боттарын улам эки билчиринге идиг бөөр.

Американың Каттышкан Штаттарының реаксылыг бөлүктери парлалганы, радиону, пропаганданың бүгү чепсектерин дайын калчааралын өөскүдеринге ажыглап, оон-биле кады Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың, улус демократиязының чурттарының политиказын агрессчи политика кылдыр көргүзүп турарлар.

Совет Эвилелиниң болгаш өске-даа демократтыг чурттарның агрессчизиниң болгаш дугуржуксавас чоруунун дугайында хоозун шуугаазыннарны АКШ-тың империалистери болгаш оларның чалчалары империалистериниң чаа дайынны белеткеп турарын боттарының чурттарының хөй-ниитизиниң мурнунга агартып шынзыктырары-биле көдүрүп турар дээрзи кымга тодаргай әвес боор. Ол пропаганданы колдуунда ажылчы чоннардан үзүктүрүп, ажылчы чоннардан сексек дүжүрүүшкүнүнүң айтырыгларының талазы-биле ведомство тургузуп турар. Ындыг ведомство тургузарының орнунга Совет Эвилелинде, улус демократиязының чурттарында кылып кааны ышкаш, дайын пропагандазын хоругдап каан болза, оон дээре болбас турган ирги бе? **(Адыш часкаашкыны).** Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти ажыглаарын болгаш опу бүдүрерин хоругдаар дугайында Совет Эвилелиниң саналын хүлээп алган болза, оон дээре болбас турган ирги бе? Кижилерни массалыы-биле кыргып хыдырының чепсээн бүдүрери-биле әвес, а атомнуг өнергияны тайбың соругларга ажыглаарынга чарышкан болза, оон дээре болбас турган ирги бе?

Совет Эвилелиниң чазаа чепсекти әндере бүдүрер чорукту соксадырының айтырыгларының талазы-биле тодаргай медеглелдерни кылган, бо херектиң талазы-биле бисти деңшилгелиг бүгү кижи төрелгетен деткип турар.

Совет Эвилелиниң капиталистиг делегейден дуглатынып алганы «демир көжеге» дээр үүлдүп, дугайында мугулай үүлдү империалистер чогаадып турарлар. Ындыг көжегени херек кырында кымның тургузуп турарын көрөөлиңер. Сөөлгү чылдарда АКШ-тан, Англиядан болгаш өске-даа капиталистиг чурттардан дыка хөй кижи Совет Эвилелинге кээп чораан. Оларның иштинде буржуазияның хөй-хөй төлөөлекчилери, ыракта-ла деңшилгелиг әвес үзелдер суртаалдап турар дыка реаксылыг кижилер бар. Ынчалзада Совет Эвилелинге кээрин оларга чөпшәәреп турган, олар кая-даа чораан, буржуаз парлалганың хөйү-биле бижип турары «демир көжеге» чергелиг ындыг моондактаашкыннарга таварышпайн турганнар.

Ынчаарга америк чагырыкчы бөлүктер үүнү кылып турарлары? Олар тайбынга ынакшылдыг кижилерни АКШ-че кинрбейн, Американың Каттышкан Штаттарынга баары-биле чалалга алган совет хамаатыларынга кижиниң алдарын дорамчылап турар негелделерни салып турарлар. Ындыг болганда, «демир көжеге» Совет Эвилелинде чок болуп турар; ол Американың Каттышкан Штаттарында тургустунган-дыр.

Азы садыг харылзааларының хөгжүлдезин ап көрөөлиңер. Американың Каттышкан Штаттары боттарындан хамаарылгалыг чурттарның улустар аразынга хостуг садыглажырын, ылаңгыя демократтыг лагерьниң чурттары-биле садыглажырын хоругдап турар. Олар биске саарылгажок, үр чыдып келген бараанналарын садыксап, оон-биле кады оон орнунга стратегтиг чиг-әт алыксап турарын чугаалап турарлар. Бодун хүндүлөөр күрүне бүрүзү ындыг күлданыкчы негелделерни күүседи шыдавас дээрзи билдингир. Деңгергелиг үндезиннерге садыглажылыңар деп бис чугаалап-даа келген бис, чугаалап-даа турар бис. Ындыг садыглажыышкын улустарның чоокшулажырынга, оларның бот-боттарын улам эки билчиринге идиг бөөр.

Американың Каттышкан Штаттарының реаксылыг бөлүктери парлалганы, радиону, пропаганданың бүгү чепсектерин дайын калчааралын өөскүдеринге ажыглап, оон-биле кады Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың, улус демократиязының чурттарының политиказын агрессчи политика кылдыр көргүзүп турарлар.

Совет Эвилелиниң болгаш өске-даа демократтыг чурттарның агрессчизиниң болгаш дугуржуксавас чоруунун дугайында хоозун шуугаазыннарны АКШ-тың империалистери болгаш оларның чалчалары империалистериниң чаа дайынны белеткеп турарын боттарының чурттарының хөй-ниитизиниң мурнунга агартып шынзыктырары-биле көдүрүп турар дээрзи кымга тодаргай әвес боор. Ол пропаганданы колдуунда ажылчы чоннардан үзүктүрүп, ажылчы чоннардан сексек дүжүрүүшкүнүнүң айтырыгларының талазы-биле ведомство тургузуп турар. Ындыг ведомство тургузарының орнунга Совет Эвилелинде, улус демократиязының чурттарында кылып кааны ышкаш, дайын пропагандазын хоругдап каан болза, оон дээре болбас турган ирги бе? **(Адыш часкаашкыны).** Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти ажыглаарын болгаш опу бүдүрерин хоругдаар дугайында Совет Эвилелиниң саналын хүлээп алган болза, оон дээре болбас турган ирги бе? Кижилерни массалыы-биле кыргып хыдырының чепсээн бүдүрери-биле әвес, а атомнуг өнергияны тайбың соругларга ажыглаарынга чарышкан болза, оон дээре болбас турган ирги бе?

Совет Эвилелиниң чазаа чепсекти әндере бүдүрер чорукту соксадырының айтырыгларының талазы-биле тодаргай медеглелдерни кылган, бо херектиң талазы-биле бисти деңшилгелиг бүгү кижи төрелгетен деткип турар.

Совет Эвилелиниң капиталистиг делегейден дуглатынып алганы «демир көжеге» дээр үүлдүп, дугайында мугулай үүлдү империалистер чогаадып турарлар. Ындыг көжегени херек кырында кымның тургузуп турарын көрөөлиңер. Сөөлгү чылдарда АКШ-тан, Англиядан болгаш өске-даа капиталистиг чурттардан дыка хөй кижи Совет Эвилелинге кээп чораан. Оларның иштинде буржуазияның хөй-хөй төлөөлекчилери, ыракта-ла деңшилгелиг әвес үзелдер суртаалдап турар дыка реаксылыг кижилер бар. Ынчалзада Совет Эвилелинге кээрин оларга чөпшәәреп турган, олар кая-даа чораан, буржуаз парлалганың хөйү-биле бижип турары «демир көжеге» чергелиг ындыг моондактаашкыннарга таварышпайн турганнар.

Ынчаарга америк чагырыкчы бөлүктер үүнү кылып турарлары? Олар тайбынга ынакшылдыг кижилерни АКШ-че кинрбейн, Американың Каттышкан Штаттарынга баары-биле чалалга алган совет хамаатыларынга кижиниң алдарын дорамчылап турар негелделерни салып турарлар. Ындыг болганда, «демир көжеге» Совет Эвилелинде чок болуп турар; ол Американың Каттышкан Штаттарында тургустунган-дыр.

Азы садыг харылзааларының хөгжүлдезин ап көрөөлиңер. Американың Каттышкан Штаттары боттарындан хамаарылгалыг чурттарның улустар аразынга хостуг садыглажырын, ылаңгыя демократтыг лагерьниң чурттары-биле садыглажырын хоругдап турар. Олар биске саарылгажок, үр чыдып келген бараанналарын социализм дээш демиселге чаңгыс эвин быжыктырып турарлар. Олар улус ажылагыйын чайгылыш чокка көдүрүп, аар индустрияны хөгжүдеринче онза кичээнгей салып турарлар. Ол бистиң чурттарывыстың хостуг болгаш хамаарышпас чоруунун идегелдиг магадылалы болур.

Аар үлетпүр кезээде-ле бүгү улус ажыл-агыйының үндезини болгаш чурттун бүзүлбас камгаланыкчы аргазының үндезини, чиик үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинин үнер дөзү, улустың чаагай чоруунун чайгылыш чок көдүрүүшкүнүнүн үнер дөзү болуп келген болгаш ындыг болур-даа дээрзин бис, совет кижилер, боттарывыстың дуржулгаластан билир бис. Бис улуг Ленинниң өөредиин удуртулга болдуруп келген болгаш удуртулга болдуруп турар-даа бис, ол «машиналыг улуг үлетпүр болгаш ону чер ажылынга шилчидери социализмниң карачаңгыс экономиктиг базазы, кижини капиталдың дарлалындан адырары дээш демиселдиң карачаңгыс базазы болур» деп чугаалап чораан.

Эргим эштер болгаш өөнүктер!

Шаанда бистиң чурттарывыстың улустары ниити дайын — хаанныг өзүчурумга удур, орус болгаш польша капиталистерге база помещиктерге удур, боттарының социал хостадыышкыны дээш каттышкан демиселди чорудуп турганнар. Олар герман фашизмге удур кады демисежип турганнар. Дайын сөөлүндеги үеде, ам он чылдар дургузунда бис холхолдарывыстан туттунчуп алган, социалистиг чаа амыдыралды тургузарының оруу-биле чоруп келдивис.

Польша улустуң улуг оглу, Ленинниң өөреникчизи болгаш соратнигы, революцияның коргуш чок рыцары Феликс Дзержинский 30 чылдарның мурнунда Довбыштың ажылчыннарынга чоруткан чагаазынга Польшаның салым-чолунуң дугайында чугаалааш, «социалистиг Польшаны — хостуг болгаш капиталистиг күрүнелерден хамаарышпас, Совет Республикаларның Эвилели-биле эвилелдешкени-биле күштүг Польшаны» көөрүн күзеп бижээн. Ол күзел-бодал амыдырада боттанган-дыр. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бөгүн, польша-совет дугуржулгага ат салганындан бөөр он чыл болганын демиселдевишаан, Польша Улус Республикабиле Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң аразында найырал, ботботтарынга дузалажылга болгаш акыдүмалышкы кады ажылдажылга бистиң улустарывыстың чаагай чоруунга болгаш аас-кежиннге дүүштүр чайгылыш чокка өзүп болгаш быжыгар дээрзинге быжыг бүзүреливисти илередип тур бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бис ленинчи орук-биле чаңгыс соругаже кады чоруп орар бис. Социализм дээш демиселдиң бо оруун Ленинниң өлүм чок өөредии өшпес маяк ышкаш чырыткылап турар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Тайбын, демократтыяның болгаш социализмниң күчүлүг лагери быжыгып болгаш өзүп турзун! **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Совет болгаш польша улустарның бүзүлбас найыралы делгерезин! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны шупту туруп келген).**

Акы-дунма польша улус делгерезин! **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Польша улустуң чазаа делгерезин! **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Социализм тургузуушкунунуң чырыткылыг оруу-биле польша улусту баштап орар Польшаның Каттышкан ажылчын партиязы делгерезин! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

Совет-чехословак садыг харылзааларынга холбаштыр

Бо чылдың апрель 20-де Прагага советчехословак садыг чугаалажыышкыннарының чедиишкиниг доозулганының түүнелинде ССР Эвилели биле Чехословак Республиканың 1955 чылда бот-боттарынга бараанналар солчуушкунунуң дугайында протоколга ат салдынган.

Ат салдынган протокол өзугаар Совет Эвилели эрткен чылдардагызы ышкаш Чехословакияже тарааны, хөвеңни, дүктү, өнүүг металлдарны, демир болгаш марганец рудаларын, минералдыг удобрениелерни, көдээ ажыл-агый машиналарын, тракторларны, үлетпүр дериглериниң чамдык хевирлерин, а ол ышкаш Чехословакияның улус ажыл-агыйынга херектиг өске-даа эргежок чугула бараанналарны бөөр.

Чехословакия Совет Эвилелинге пассажирлерниң дизельдиг электроходтарын, хем буксирлерин, чер казар машиналарны, электростанцияларны, энергопоездилерни, дизельдиг моторларны, металл кестирер станоктарны, прокат, дарганалга-тапталга болгаш насос-компрессор дериглерин, химия, аъш-чем болгаш чиик үлетпүрге херектиг дериглерни, нефть сортаментизиниң хоолайларын, чигир болгаш өске-даа бараанналарны бөөр.

Протоколга ат салганнар болза: совет таладан—ССРЭ-ниң Чехословак Республикада садыг төлөөлекчизи А. П. Морозов, чехословак таладан — Даштыкы садыг министри Р. Дворжак.

Варшавада совет дайынчыларның хөөр-мавзолейинге чечектер салыышкыны

ВАРШАВА. (СЭТА). ССРЭ биле Польша Улус Республиканың аразында найырал, кайы-кайызынга дузаламчы болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында керээниң 10 чыл болганы-биле холбаштыр Варшавада совет дайынчыларның хөөр-мавзолейинге чечектериниң байырлыг салыышкыны болган:

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги Секретары эш Н. С. Хрущевка баштаткан Совет чазактың төлөөлери чечектерни салган. Оон соонда Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитединден—ПКАП-ның ТК-зының Бирги Секретары Болеслав Берут, Польша Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелинден — Күрүне Чөвүлелиниң даргазы А. Завадский, Министрлер Чөвүлелинден — Министрлер Чөвүлелиниң даргазының бирги оралакчызы З. Новак, Национал камгалалдың министерствозундан — Польшаның маршалы К. Рокоссовский, польша аныяктарның эвилелинден—эвилелдиң кол баштаар чериниң секретары Я. Шидляк олар чечектер салганнар.

Чечектер салыышкынының өзулалынга Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитединиң Политбюро кежигүннери, чазак кежигүннери болгаш Күрүне Чөвүлелиниң кежигүннери, сеймниң депутаттары база польша найыралдың ажылчы чоннарының төлөөлери киришкеннер.

Ол ышкаш ССРЭ-ниң Польшада херектеринге түр бүзүретирген И. А. Мельникке баштаткан ССРЭ-ниң Варшавада элчин чериниң харыысалгалыг ажылдакчылары база киришкеннер.

Совет чазактың төлөөлериниң Польшада барганынга

ВАРШАВА. Найырал, кайы-кайызынга дузалажылга болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында польша-совет керээниң он чылының байырлалынга киржири-биле Польша Улус Республикада барган, СЭКП Төп Комитединиң Бирги Секретары Н. С. Хрущевка баштаткан Совет чазактың төлөөлери апрель 21-де Лодзь воеводствозунуң Лович уездизинин «Яцковице» деп чер ажылдыг бүдүрүлге кооперативинге болгаш ол-ла воеводствонуң Кутнов уездизинин «Доманикув» деп күрүнениң көдээ ажыл-агый черинге чорааннар.

Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитединиң Бирги Секретары Болеслав Берут, ПКАП-ның ТК-зының Политбюро кежигүнү болгаш күрүнениң көдээ ажыл-агый черлериниң министри Станислав Радикевич болгаш өске-даа кижилер төлөөлерни үдеп чорааннар. Төлөөлерни ССРЭ-ниң Польшада херектеринге түр бүзүретирген И. А. Мельник база үдеп чораан.

(СЭТА).

Польша улус төөгүлүг хүнну демдеглеп турар

ВАРШАВА. Совет Эвилели биле Польша Улус Республиканың аразында найырал, кайы-кайызынга дузалажылга болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында керээниң он чылын польша улус байырлыы-биле болгаш өөрүшкүлүү-биле демдеглеп турар. Бүгү чурттун хоорайлары болгаш суурлары байырланчыг кылдыр шиметинген. Чуртталга бажыңнарының, үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң көскү черлериндe совет болгаш польша күрүне туктарын аскылаан. Совет улустың акы-дунма кадалажылгазында социализм тургузуушкунунга ажылчы чоннарның улуг типилгелериниң дугайын транспарантылар чугаалап турар. Кудумчуларда болгаш шөлдерде «Акы-дунма польша-совет найырал быжыгып, хөгжүп турзун!» деп кыйгырыгларны аскылаан.

Бүдүрүлгелерге, албан черлеринге болгаш өөредилге черлеринге төөгүлүг болуушкунга холбаштырган байырлыг хураддар болгаш кежээлер болуп эрткилээн.

Варшавага чиик автомобильдер заводунуң ажылчыннарының И. В. Сталин аттыг культура болгаш эртем ордузунуң совет тудугжулары-биле ужуражыышкыны болган. Чурттун өске-даа хөй-хөй бүдүрилгелериниң болгаш албан черлериниң көскү черлериндe совет болгаш польша күрүне туктарын аскылаан. Совет улустың акы-дунма кадалажылгазында социализм тургузуушкунунга ажылчы чоннарның улуг типилгелериниң дугайын транспарантылар чугаалап турар. Кудумчуларда болгаш шөлдерде

Варшавага болгаш өске-даа хоорайларга совет киноларның фестивалы эгелээн.

(СЭТА).

Совет-польша керээниң он чылынга алдар кылдыр

Варшава—Москва—Варшава аразының мотоцикл чарыжының киржикчилериниң ужуражыышкыны

ВАРШАВА. Найырал, кайы-кайызынга дузалажылга болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында польша-совет керээниң он чыл оюн демдеглээри-биле апрель 21-де Варшавага Варшава—Москва—Варшава оруунга мото-чарышты салып үндүрген.

Совет Эвилелиниң болгаш Польша Улус Республиканың күрүне туктары-биле шиметинген Дзержинский аттыг шөлге польша мотоциклистериниң үнериниң үезинде ажылчы чоннарның хөй санныг төлөөлекчилери болгаш спортка хандыкшылдыглар, а ол ышкаш Варшавада совет элчин чериниң төлөөлекчилери чыылганнар.

Польша команданың составында 14 кижи киржип турар. Ол Польша Улус Республиканың эң күштүг спортсменнеринден тургустунган.

БРЕСТ. Барыын Бугту кежир көвүргүнүң хаалгазынга ССРЭ-ниң болгаш Польша Улус Республиканың күрүне туктарын аазыпкан турган. Польша-совет найыралга алдар болдурган бижиктерлиг транспарантылар кызаңайнап турган.

Апрель 21-де аная ССРЭ биле Польшаның кызыгаарынга ССРЭ биле Польша Улус Республиканың аразында найырал, кайы-кайызынга дузалажылга болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында керээге ат салдынганының он чыл оюнга холбаштырган Варшава—Москва—Варшава аразының мотоцикл чарыжының киржикчилери — «солдаттарның өөнүктери» деп польша эвилелдиң мотоциклистеринин командазы-биле ужуражыышкын болган.

Польша улустуң чоруткан кижилерин совет, партия, хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилери, хоорайның спортсменнери утказаннар. Ленин аттыг шөлге ССРЭ биле Польша Улус Республиканың аразында найырал, кайы-кайызынга дузалажылга болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажылга дугайында керээге ат салган хүнден бөөр 10 чыл болганынга холбаштырган хөй кижилиг митинг болган. Анаа 20 муң ажыг кижи киришкен.

Варшава—Москва — Варшава аразының чарыжының киржикчилери-биле ужуражыышкын совет болгаш польша улустарның бузулбас найыралының кескү херечизи болган.

Апрель 22-де польша спортсменнер Минскиже үнүпкеннер.

(СЭТА).

Мурнуу Вьетнамда байдал

ПАРИЖ. Кежээки солуннарның медеглеп турары-биле алырга, чазактың армиязының солдаттарының болгаш боо-чепсектиг секталар отрядтарының аразында үскүлежиишкин Сайгонда болгаш Шолонда соксавайн турар. Апрель 18-тен 19-че дүнезиниң дургузунда чазактың шериглери, секталар отрядтары дайынчы байдалда туруп турар.

Апрель 19-тан «Бинь-Ксюен» секта отрядтары чазак армиязының кол штабының бажыңын болгаш кол инспекторнуң штаб-бажыңын артиллерия-биле боолааннар. Штабтың солдаттарының болгаш офицерлериниң иштинде балыглатырганнар хөй болуп турар. Боо-чепсектиг тулчуушкуннар хоорайның мурнуу-чөөн кезининге база болуп турган.

Секталарның боо-чепсектиг отрядтарының хоорайны бүзүлеп алганының түүнелинде хоорайның аъш-чем хандырылгазының талазы-биле улам баксырап турар дугайын «Монд» солуннуң сайгон корреспондентизи дыңнадып турар. Чон эът продуктулары албайн турар, ногааны безин арай боорда тып ап турар. Сайгонда ристиң курлавыры төнүп турар.

(СЭТА).

АКШ-та ажыл соксадыышкыны

НЬЮ-ЙОРК. Бо үеде Каттышкан Штаттарның мурнуу чүгүнде улуг ажыл соксадыышкыннары болуп турар. Луисвилл — Нэшвиль демир оруунун 25 муң ажылчыннарының ажыл соксадыышкыны ийи ай үргүлчүлеп турар. Ажылдан үндүрер чорукту чорударын оралдажып турган капиталистерниң кара туразында ажылаашкыннарынга удурланганының демдээ кылдыр база ажыл соксадыышкынының киржикчилеринге 4 профэвилелери каттышкан: демир орук поездилерин таарыштырарларның ассоциациязы, диспетчерлерниң паровоз кочегарларының болгаш машинистериниң профэвилели, демир орук кондукторларының болгаш үдекчилериниң профэвилели.

«Бедл Телефон систем» компаниязының 50 муң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары бо-ла районда алды неделя иштинде ажыл соксадыышкынын үргүлчүлеп турар. Апрель 15-те Бирмингам (Алабама штат) хоорайда заводтарның 30 муң хире ажылчыннары телефончуларга сеткилсагыш каттыштырып, чаңгыс хүннүн ажыл соксадыышкынын чарлаан. Чон ажыл соксадыш турарларга деткимче көргүзүп турарын парлалга демдеглеп турар.

(СЭТА).

„Слава" деп совет флотилия Монтевидеода келген

МОНТЕВИДЕО. Антрактикаже тоску чоруушкундан әәп чаныр орар «Слава» деп совет китчи флотилия Монтевидеода келген. Флотилияның составында «Слава» деп флагман корабль болгаш кит аңнаар 15 судноолар бар. Уругвайның хөй-ниитизи флотилияны изин-биле уткаан. Алдарсураглыг совет китчилерге байыр чедирери-биле мун-мун кижилер эрикке келгеннер. Солуннар ол чоруушкуннуң чедиишкиннерин демдеглеп турар чүүлдерни, корабльдиң чуруктарын парлап турар.

СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга флотилияның капитан-директору А. Н. Солянниктиң медеглээни болза, совет китчилер Антрактиканың кадыг-берге метерологтуг байдалдарынга чартык ажыг чылдың иштинде чораан, оларның мурнунга салдынган соругларны чедиишкинниг күүсеткеннер. 10 балл чедир шуурган-даа болуп турда кит аңнаашкыны соксавайн турган. Тывыш үезинде план күүселдези дээш социалистиг чарыш болгаш демисел калбарган. Чарыштың бирги черин «Слава-5» деп китчи судно алган, оон капитаны Абессед Зенаишвили, гарпунери — Алексей Зотов. Бүгү флотилия 3 муң ажыг киттерни өлүрген болгаш 30 муң тонна ажыг кит чаан болгаш өске-даа продуктуларны алган.

Терезин нурунда ышкаш хоорайда китчилер чуртундан хоорулган деп сагынмайн-даа чорааннар. Радио дамчыштыр Москва-биле үргүлчү харылзажып турган. Оларның эргезинде 100 ажыг уран-чечен болгаш документалдыг фильмнер, улуг библиотека бар. Оон номнары 20 муң ажыг. 100 хире кижи ортумак школаларга, техникумнарга, дээди өөредилге черлеринге заочный өөредилгезин үргүлчүлээннер. Эртем ажылдакчылары Антрактиканың тюленьнерин, пингвиннерин болгаш ыызы-бүрү куштарының экспонаттарын белеткээннер. «Слава» зоопарктарга болгаш эртем албан черлеринге тургузар дириг пингвиннерни сөөртүп чоруур.

Апрель 22-де «Слава» флотилия Одессаже үнүпкен.

(СЭТА).

Даштыкыда ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин

КОПЕНГАГЕН. Данияда көдээ ажыл-агый ажылчыннарының апрель 2-де эгелээн ажыл соксадыышкыны үргүлчүлеп турар. Ажыл шагын 8 шак чедир кызырарын ажыл соксатканнар негеп турар. Улуг-улуг көдээ ажыл-агый эзелери чөрүлдээни чидиглендирерин орадлашпышаан, хоорайның чонун сүт продуктулары-биле хандырарындан ойталаан.

* * *

БРЮССЕЛЬ. Бельгияның солуннарының дыңнадып турары болза, ажыл талевирин улгаттырарын негеп турар 2 муң хире шахтёрлар Люксембургка ажыл соксадыышкынын чарлаан.

«Драпо руж» солуннуң айтып турары болза, чурттун әлээн хөй хөмүр даш болгаш металлургия компанияларының шахтёрлары киржип турар ажыл соксадыышкыны 1921 чылдан бөөр Люксембургка болуп турган ажыл соксадыышкыннарының эң улуу болуп турар.

(СЭТА).

Иокосукада өрт

ШАНХАЙ. Япониядан дыңнатканы-биле алырга, апрель 18-те Иокосукага өрт үнгеш, порттун улуг кезиин чок кылган.

Иокосука болза, Японияда америк флоттун базазы болуп турар. Өлүм-чидиннер дугайында дыңнадыгда чүве чугаалавайн турар.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Хамаатылар! Агаар флодун ажыглаңар!

Кызылдың аэропортту бүгү хамаатыларга 1955 чылдың апрель 15-тен эгелеп дараазында агаар оруктарының талазы-биле чүк-пассажир самолёттарының доктаамал ужудуушкуну катап эгелээнин дыңнадып тур:

1. **Красноярск —Кызыл—Красноярск,** ЛИ-2 самолётка.
Ужарының хүннери: ай бүрүзүнүң 7, 14, 21, 28 хүннеринде.
Билет өртээ: кадыг вариантыга —375 рубль.
чымчак вариантыга — 440 рубль.
Кызылдан самолёттун ужуп үнери —түс черниң шагы-биле 13—40 шакта.

2. **Кызыл—Абакан—Кызыл,** АН-2 самолётка, орук үзүлген үеде ужуп үнери: — вторник.
Билет өртээ — 255 рубль.
Самолёттун чорууру түс черниң шагы-биле 8—30 шакта.

3. **Кызыл — Мурнуу Аржаан — Кызыл,** АН-2 самолётка, май 25-тен эгелээш хүннүн-не. Чүк-пассажир шимчээшкининиң ужудуушкуну хүннүн-не.
Самолёттун ужуп үнери түс черниң шагы-биле 8—30 шакта.
Билет өртээ —280 рубль.
Бүгү-ле таварылгаларда 10 килограмм чедир чүкту халас сөөртүр.
Үстүнде айытынган черлериниң талазы-биле пассажирлер көвүдей бөөр болза, пландан дашкаар чоруушкуннарны чорудар.
Хамаатылар! Агаар флодун ажыглаңар!

АЭРОПОРТ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң сралакчызының иштики информация, киллизинин —3—88. харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт көдээ ажыл-агый, киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал чагаз, киллистериниң база бухгалтериянның—3—65,

ТС—01884 Культура эргелелиниң типографиязы